МАССА А МЕХКАШКАРА ПРОЛЕТАРЕШ, ВІАШАГІКХЕТА!

СЕРДАЛО

СВЕТ арадувл 1923 шера денз

Советски Союза Коммунистически парте Нохч-ГІалгІай областнойи Грозненски городскойи комитетий а Нохч-ГІалгІай АССР Лаккхехьарча Совета а орган
Орган Чечено-Ингушского областного, Грозненского городского комитетов Коммунистической партии Советского Союза и Верховного Совета Чечено-Ингушской АССР

30 (2655) | Ера, 12 апрель, 1962 шу. | Мах 2 кеп.

Сийле хийла советски космонавтий

☆ ☆

Ю. А. ГАГАРИН.

Г. С. ТИТОВ.

СССР ЛАККХЕХЬАРЧА СОВЕТА ПРЕЗИДИУМА УКАЗ

«КОСМОНАВТИКА ДИ» АЬННА ЦІЕЙ ХИЛИЙТАРА ХЬАКЪЕХЬА

ДУНЕН ТІА ЭГГАРА ХЬАЛХА СОВЕТСКИ САГ КОСМОСЕ ВАХАР БЕЛГАЛДОАККХАШ СССР ЛАККХЕХЬАРЧА СОВЕТА ПРЕЗИДИУМО СОЦАМ БУ:

«КОСМОНАВТИКА ДИ» ДЕЗДЕ.

«КОСМОНАВТИКА ДИ» ХІАРА ШЕРА 12 АПРЕЛЕ БЕЛГАЛДОАККХАЛДА.

СССР Лаккхехьарча Совета Президиума Председатель Л. БРЕЖНЕВ.

СССР Лаккхехьарча Совета Президиума Секретарь М. ГЕОРГАДЗЕ.

Москва, Кремль. 1962 ш. 9 апрель.

СОВЕТСКИ ХАЛКЪ — КОСМОС КАРАЕРЗАЯЬР

1961 шера 12 апрель — космос караерзаяра летописа эггара сийрдагІа йола оагІув. Цу дийнахьа урагІъяхийтар Советски Союза гражданина, летчика-космонавта Юрий Алексеевич Гагарина лехкаш хинна «Восток» яха космически кема-спутник.

Денал дола советски космонавт 108 минута маьрша Лаьттан гонахьа го а баьккха, гобаккхара оттаяь хинна программа кхоачаш а яь, ханнахьа вай Даьхен лаьттан тІа Іовессар. Кхоачаш хилар дуккхача эвараш шерашка дух тІа яла гІерта сага уйла кхача гІийртар. Йолаеннай керда зама — саг космосе уха зама. Дунен тІа кхы мел йолча паччахьалкхенел хьалха а баьнна, эггара хьалха космически пространстве бода никъ биллар вай мехко.

Лаьттанна гонахьара советски искусственни спутникаш, Маьлха спутник, лунник, Бетта тІехьашкарча оагІон сурт даьккха автоматически станци а тІайолаш хинна космически ракета, Венера яхача планетага даха космически кема, тохкама хьайбаш а чуховшадаь дахийта кемаш-спутникаш, «Восток» яхача космически кемаца-спутникаца Лаьттанна гонахьа эггара хьалха советски летчика-космонавта Ю. А. Гагарина баьккха го, советски летчика-космонавта Г. С. Титова лехкаш хиннача «Восток-2» яхача космически кемаца-спутникаца лаьттанна гонахьа 25 сахьата го бахар — уж тайпа я советски наха космос караерзаяь керттера этапаш.

Космос караерзаеш вай Мехко даьхача толамаша дерригача дуненга дІахьекхар советски Іилманнеи техниканнеи карагІдаьнна Іалаьмате доккхий хІамаш, творчествана боарам боаццаш шера наькъаш хьадийлача социализмага йоккхий совленаш хилар. Космос караерзаеча советски халкъо даьха толамаш — уж да мехка электрификации индустриализации яра хьакъехьа, Іилма, техника, культура дегІайоалаяра хьакъехьа В. И. Ленина даь сийлахь-доккхий васкеташ кхоачашдаьча советски Іилмахошта, инженерашта, болхлошта, миллионаш болча советски наха карагІдаьнна сийлахь-доккха гІулакхаш.

Космос караерзаеш карагІдаьнна хІамаш машара гІулакхага, лаьттан тІа мел бахача наьха иразага ухийт вай Даьхено. КПСС XXII съездо тІаийцача сийлахь-йоккхача коммунизм хьалъяра Программо дегаш айдаь долча советски халкъо ший деррига низаш дІалу дІахо Іилманна прогресс яр духьа, дерригача дунен тІа машар оттабар духьа лоаттабеча къовсама.

Нохч-ГІалгІай АССР юрта боахама йола комитет

«Коммунизм хьалъяра хІанзара этапи юрта боахама деш дола доал тоадара партена хьалхашка латта декхараши» яхача КПСС ЦК мартовски Пленумо баьча соцамга а «Юрта боахама деш дола доал хувцара хьакъехьа» КПСС ЦК-аи СССР Министрий Советои баьча соцамга а хьежжа КПСС обкома бюрос соцам баьб Нохч-ГІалгІай АССР **юрта боахама гІулакхашта йола комитет** укх составе вІашагІйолла, аьнна:

комитета председатель — **А. С. Трофимов,** КПСС обкома хьалхара секретарь;

председатела заместитель — **А. М. Слюсарев,** Нохч-ГІалгІай АССР Министрий Совета председатела хьалхара заместитель, юртбоахама продукташ яхара а кийчъяра а министр;

комитета членаш: **М. Г. Гайрбеков** — Нохч-ГІалгІай АССР Министрий Совета председатель, **Ф. И. Юрченко** — КПСС обкома юртбоахама отдела заведующи, **И. А. Аванесов** — «Сельхозтехника» объедининене председатель, **Н. А. Попенко** — юртбоахама опытни станце директор, **И. Н. Старчак** — хин боахама управлене начальник.

Дика хоамаш

БУРУВ ДЕТТАРИЙ КОТАЛО

Йоккха къахьегама котало яьккхай Карабулакерча бурув деттача контора коллективо. 4-ча апреле мехкдаьтта разведчикаша рапорт делар биъ бетта йола бурув тохара план шоаш кхоачашъярах. 14470 метр бурув техад мехкдаьттахоша.

Дика балхаш деш я мастераша И. Бородацкеи, А. Панфиловеи, Н. Губинеи кулгалдеш йола коммунистически къахьегама бригадаш.

Мастера нов. Губина бригадо Нохч-ГІалгІайчен бурув деттараштa юкъе эггара хьалха кхоачашъяьй биъ бетта план.

А. БАКАЛЮК.

ВЛКСМ съезда — къонача мехкдаьттахой совгІат

Самардийнахьа сайрийна дукха грозненцаш вІашагІкхийттабар Грознерча машиннаькъа вокзала перрона тІа. Цига бар Нохч-ГІалгІайчен промыслашкара, заводашкара болхлой, дешара заведенеи студенташ, иштта кхыбараш.

Станце латтар мехкдаьтта цистернаш тІайола эшелон. Из дар къонача мехкдаьттахоша хьалхарча квартале планал совгІа даьккхаи кходаьи мехкдаьтта.

— Кастта хьаеллача ВЛКСМ съезда вай луш дола совгІат дар, — аьлар къамаьл даьча ВЛКСМ Нохч-ГІалгІай обкома хьалхарча секретара Г. Шепелевас.

Комсомольцашеи кагирхошеи дика къахьегама толамаш дахарахцарга моаршал хоатташ къамаьл дир къаьнача коммуниста Х. П. Чернокозова. Митинге къамаьлаш дир Грозненски химзавода аппаратчица, ВЛКСМ съезда делегата А. Поповас, комсомола Грозненски горкома секретара С. Магомадова, иштта кхыбараша.

Эшелон дІайигар машиниста Е. Нехорошкинеи цун новкъосташеи.

РЕСПУБЛИКА КХАШКА

КхашкарабІаьстан балхаш тІехь-тІехьа сихлуш латт колхозашкеи совхозашкеи. Хьалхара толам баьккхаб юрташкарча къахьегамхоша. 1962-ча шера 10-ча апреле 112 процент кхоачашъяьй республика колхозашеи совхозашеи бобови культураш дІаера план. 1905 гектар горох а йолаш, 3 эзар гектар гаргга бобови культураш дІайийнай. Бобови культураш дІаера план дикка тІехккхоачашъяьй Грозненски, Наурски, Сунженски производственни управленеи колхозашеи совхозашеи.

Шекара свекла, хьажкІаш дІае йолаеннай дуккхача районашкара колхозаши совхозаши, сихденнад гидуаргаш, баьца дааран, коартолаш дІаера балхаш. 11 эзар гектар дІа а йийна, 53 процент кхоачашъяьй гидуаргаш дІаера план.

КПСС ЦК мартовски Пленума решенешта къахьегама толамаш дахарца жоп а луш, юртбоахама производства деррига доакъош укх шерре а Іалаьмате чІоагІа тоадара шоай беррига низ тІа а бахийта балхаш деш ба колхозийи совхозийи кхашкара къахьегамхой.

Кхетамца вІаштІехьдаха кхашкара балхаш

☆ ☆ ☆ ☆ ☆ ☆

Хьалхарча деношка

Республике йоккхагІчарех цаІ я тха зона. Цу чу йоагІа йиъ район: Наьсарен, Сунженски, Первомайски, МагІалбика зона. Дика да зонера лаьтташ. Укхаза дІаювча культурех керттераяраш я хьажкІаш, коартолаш, кІа, баьца даараш, шекара свекла, бобови культураш, иштта кхы а. Зоне чуйоагІача 16 колхозеи шин совхозеи духхьала оахаш дола лаьтта 96,1 эзар гектар да. ХІаьта лакха хьувкъам болаш йола керттера культураш тІехь-тІехьагІа дукхагІа дІаюв зоне. Из вІаштІехьдоал хІанзалца дІаювш хинна кІезига пайда луш йола баьцаш, кхыйола культураш кІезигьярца.

ХІанз тха управлене коллектива хьалхашка латтача керттерча декхарех цаІ да махулла дикагІеи лоаццача ханеи ерригa культураш дІаювлга. ТІаккха вІаштІехьдаргда ялаташ дика хьувкъаде а цу хьакъехьа тІаийца декхараш толамца кхоачашде а.

Фу ду оаха цу гІулакха?

Управлени вІашагІъеллача хьалхарча деношке а денз тха инспектораш-организатораш, специалисташ зонерча кхашка ба. Боахамашта цар новкъостал ду сихеи дикеи деррига бІаьстан балхаш чакхдахара. ХІанзале цхьадола ялаташ дІадийна яьннай ерригa колхозаши совхозаши. Иштта сихеи дикеи дІайийнай горох. ХІанз дІаювш коартолаш, кхыйола культураш я.

Ала дезаш да, цхьадолча боахамий бІаьстан балхашта юкъе дукха кхоачамбоацараш долга, къаьстта Наьсарен районе. ДІае езача коартолех хІанз нийсса ахаш мара йолаш яц цига. (ХІаьта ерригача зоне эш 1800 тонн). Цу районе хІанзчул тІехьагІа аха дезаш хьажкІашта лаьрхІа ши эзар гектар гаргга лаьтта да. Цул совгІа гурахьа дув кІа хьатІа ца доалаш а во хьатІадаьнна а моттигаш я. Цу лаьтташка хІанз хьажкІаш дІае лаьрхІад. Уж деррига кхоачамбоацараш дІадахара хІанзале а боахамашта дикка новкъостал даьд управлене коллективо.

Моттигаш нийслу тайп-тайпарча боахамаша шоайла новкъостал де дезаш. Сунженски района XX-ча партсъезда цІерахча колхоза хьайбаш леладераш бисар доакъар кхоача а денна. Царна новкъостал дир «Назрановский» совхозо. ХІаьта «Победа» яхача Сунженски колхозо а делар «Назрановский» совхоза гидуаргий фу. Цу масалаша хьахьокх керда управленеш вІашагІйохкаро ялатий фу, доакъар, техника, иштта кхыдараш лерттІа боахамашта дІа-юха нийсде торо хулийтилга.

Ерригача совхозаштеи колхозаштеи техниках дикагІа пайда эцаргболаш из дІа-юха нийсъе лаьрхІад оаха. Цу гІулакхо торо хулийтаргья кхашкара деррига балхаш дикагІа а сихагІа а чакхдаха. Керттера культура — хьажкІаш дІае кийча я хІанз зонера техника. Кийчдаьд фу а. Из болх а лоаццача хана чакхбаккхара чІоагІа новкъостал ду управлене коллективо колхозаштеи совхозаштеи.

Ала дезаш да хьалхара гІа боаккхаш йоагІача управлене балха юкъе цхьадола кхоачамбоацараш долга. ХІанз а вІашагІтехабац управлене хила беза беррига специалисташ. Тхона хьалхашка латтарех керттера декхараш да тІехьадиса боахамаш хьалхарчарца дІанийсдара, юрта боахама къахьегамхой материальни безам совбаккхара шоаш хьийгача къих доагІар царга нийсса дІакхачийтара болх дика чакхбоаккхилга. ТІаккха вІаштІехьдаргда КПСС ЦК мартовски Пленума решенеш кхоачашъе.

И. СИНЯТКИН,

Сунженски территориальни производственни совхозно-колхозни управлене начальник.

„Назрановский“ совхозе хІама хувцаденнадац

Укх деношка ший соцам тІа КПСС Нохч-ГІалгІай обкомо белгалдаьккхад Наьсарен районе бІаьстан балхаш ледара лелаш хилар. Лаьтта ахара, махка баьккха из тоадара, хьалха юв культураш дІаера гІулакх во латт цу районерча совхозашка, бокъонца пайда эцац техниках йоахар цу тІа.

Из соцам баьб 6 апреле. Цхьабакъда, обкомо соцам баьчул тІехьагІа Наьсарен районерча эггара йоккхагІа йолча «Назрановский» яхача совхозе хІама хувцаденнадац.

Ераш да из иштта хилар хьагойташ дола масалаш. Бутт совгІа ха я «Назрановский» совхоза Аьлти-Юртарча отделене бІаьстан балхаш дІадоладенна, цхьабакъда, кІезига болх ба цу бетта цига баьр. БІаьсти юв культураш дІаюврггйола лаьтта хІанз а аьха даьннадац. Геттара кІезига дІайийнай хьалха юв культураш, 40 гектар кени 65 гектар горохи мара яцар цига 9 апреле дІайиинар. Коартолаши шекара свеклаи дІае бола а беннабацар.

Во даьд отделене кхашкара оахам. Макхаш тІехьа а доацаш ахар бахьан долаш хьакІалтІадаьххача бесса докъа а денна дада дуккхача кхашка боалаш. ХІанзчул тІехьагІа дуккха къахьега деза отделене контора тІехххьашка денз тракторни бригада йолча кхачча лца наькъа аьттехьа дада лаьтташ моллагІа культура дІае могаргдолаш кийчде. Наьсарен районе цу тайпара лаьтташ оахаш хилар белгал а даьккха, дІахо йодача хана макхаш тІехьа доацаш цхьаккха а трактор лаьтта аха ара ма йоалитийла, аьнна обкомо соцам баь болла ше а 9 апреле а тІехьа йоахкар Аьлти-Юртарча отделене цхьайола тракторaш макхаш тІехьа а доацаш лаьтта оахаш. Агрегатаца макхаш дацар М. Оздоевеи А. Сайдулаевеи, алхха цхьа макха мара бацар С. Баркинхоева агрегатаца а. Цу гІулакхах башха воагаш волчоа тара дацар тракторaш макхаш а доацаш лаьтта оахаш хІана йоахк, аьнна оаха шийга хьаьттача тракторни бригада бригадира новкъоста Джамбуриева денна жоп, дувцар дича а ца дича а башха доаца хІама долаш санна. «Кхы вІаштІехьдалац-кх тха яр», аьлар цо. Цу дешаша хьахьокх нов. Джамбуриева а, цу отделене кулгалхоша а уйла еш ца хилар макхаш тІехьа а доацаш тракторaшца лаьтта оахийташ хилча продукцега дІабода мах мел лакхлургба. Из кхетаде ма дезар цар фуъ мисссел йола галинг тІа а йоацаш макхашца тоадаь дада шоай бригадерча гІорваьнна хьажкІаш лелаерхочун Мальсагов Османа кхаш бІаргадайча а.

Цу бригаде кхыдола гІулакхаш а тесса леладеш хилар хьагойташ хІама дар Урус-Мартана района «Красноармейский» совхозера С-100 яха йоккха трактор а йоалаеш новкъостала венача А. Сайдулаева дийцар а. Лаьтта нийса долча пхи-пхи боал боаха ши нух леладу са трактора, сменни норма 10 гектар а я цун. Укх отделене аз оаха лаьтта урагІенаш йолаш хиларах цхьа нух мара лелалац трактора. Е нийса лаьтташ долча дІа а вахийтац со, е цхьан нохарца болх беш хилча норма мел я а баьча балхах фу яздергда а алац сога, йоахар Сайдулаева.

Аьлти-Юртарчарел дикагІа дац Пхьилекъонгий-Юртарча отделенера гІулакхаш а. ХІанз а баьннабац цу отделенера механизатораш кен, горох, шекара свекла дІайийна. Геттара во пайда эц цар техниках. Цу отделенерча 19 тракторах ерригa а 9 мара яцар апрель бетта 9 дийнахьа болх беш. 10 трактор болх ца беш яр. ДукхагІа йола тракторaш цхьацца технически хІамаш эшаш латтар. Цхьабакъда, 2 трактор технически лерттІа а йолаш трактористаш боацаш яр. Цу дийнахьа болх беш яцар Надтеречнии Наурскии районашкара отделенена новкъостала ена 6 трактор а.

Иштта да «Назрановский» совхозе латта гІулакхаш. Ховлий-теш совхоза кулгалхошта отделенешка иштта ледара гІулакхаш долга? Шаьра хов. 16 трактор болх ца беш лаьттача дийнахьа Пхьилекъонгий-Юртарча тракторни бригаде а вена из деррига бІарга а дайна дІавахавар совхоза директор нов. Воробьев. Цхьабакъда, из цига хиннав аьнна, хІама хувца-м даланзар.

КПСС Наьсарен райком хьажа еза совхозе латтача гІулакхага, хІаьта бехке бараш бехктоккхаме оза а беза.

М. ГАДИЕВ.

Инспектор-организатор колхозе

Наурски колхозно-совхозни производственни управленерча инспектора-организатора Мария Михайловна Чесноковас эггара хьалха «Октябра 40 шу» яхача колхозе ярца дІаболабир ший болх. Из дар укх деношка. Колхоза председатель цІагІа воацилга шийна хайначул тІехьагІа, зоотехник хьаьттар цо. Дукха ха ялалехьа конторе чувера зоотехник Виктор Ткаченко.

Мария Михайловнас ферме гІоргда вай яха къамаьл доладича, Ткаченкос аьлар: «Фу дергда вай цу ферме? Вай цига дахад аьнна шура тІа-м кхетаргьяц...»

— Мишта хиннад из, хара лов сона, оаш паччахьалкхенна шура дІаялара квартальни план кхоачаш ца яр? — аьлар Мария Михайловнас цІенхаштта.

— Бахьан цаІ да, — сабарагІа жоп делар зоотехника. — Доахан дахкара план кхоачашъяьяц. ХІанз тоаде йиш йолаш дац из соахкара гІалат.

— Ферме дІагІоргда вай, — цІенхаштта аьлар Чесноковас, — цига дІакхаьчача гучадала мег вайна бокъонца дола бахьанаш.

Ферме дІакхаьчачул тІехьагІа бокъонца гучадаьлар доахан дахкара план кхоачашъяьца хилар: 167 Іаттах 76 мара бехкабацар, хІаьта царгара а юккъерча боарамах лаьрхІача хІаранегара 4—5 килограмм мара шура яккхацар. Иштта гучадаьлар апреле бахка безача 22 Іаттах кхоъ мара бехка ца хилар а кхы бахкаргбоацаш хилар а.

Районерча боахамех боккхагІа бола боахам ба «Октябра 40 шу» яха колхоз. Цхьабакъда, хІанз укх сахьате тІехьабисарех а ба из.

Лоалахоел тІехьа хІана дисад шо аьнна, шийга хаттар дича, бехк искусственни осеменени еча станцена дІа тІа а бахийта, кІалхар вала веннавар Ткаченко. Цох хІама хиланзар.

ДІахо нов. Чеснокова на гучадаьлар хІара зІамигача Іаьса хьожаяь 250 килограмм шура боарамал тІех хилар а цу хьакъехьа соахка дувлийта гІалаташ дІа ца дахар а.

Гучадаьлар цхьаькха харцахьа гІулакх а. Колхоза кулгалхой Іокадаш бар, доаханна кхоачам хиллал доакъар а даьгІенаш а яц яхаш. Ферманна гонахьа дадача лаьтташка гІолла гобаьккхача инспектора-организатора гучадаьлар фермана гаьна йоаццаш даьгІенаш хилар, форд санна хьалъэтта латташ баьццара мукх хилар, дажаш колхозачаргара дІа мел ийккха хьаштдолла хьаьлий а долаш.

ТІаккха колхоза председатель волча яхар Мария Михайловна. Ший кабинете нийсвелар нов. Крылов. Инспектора-организатора хьаьттар: «Арарча даьгІенехи доакъарийна дІадийнача ялатехи пайда хІана эцац оаш?»

— Уж фу доакъараш да? — жоп делар колхоза председатела. — Фу даьгІенаш я мотт хьона уж кусокаш! Доакъарийна дІадийна ялаташ доадаьчул тІехьагІа, йол мичара яхьаргья оаха?

Нов. Крылов дІатІалоацаш вацар из къамаьл, цхьацца бахьанаш доахар цо.

Цхьабакъда, тІеххьара а дика кхетадир цо инспекторо гІулакх цІена даьшха хилар. Мария Михайловнас деча къамаьлаше мутІахьа хилар хьа а хьоккхаш, шортта корта а лестабеш ладувгІар нов. Крылова.

ДІахо йодача хана де дезарий уйлаш йича бакъахьа я вай, аьлар нов. Чесноковас. КІордадаь хургда шун доаханна ара дІааха. Оаш бакъахьа да «елочка» вІаштІехьа а яьккха, доахан дІа ца дехкаш кортамукъа чуоттадаь кхоабаргдолаш гІулакх вІаштІехьдаьккхача. Къоабалдаь дІатІаийцар из гІулакх колхоза председатела.

Уж юрта боахам дегІабоалабарах дола лоархІамера къамаьлаш деш нн. Крыловцеи Ткаченкоцеи дикка ха дІайихьар инспектора-организатора. Цар дийцар хІамаш дІаювча лаьттан структурах лаьца, хьажкІех, шекара свеклах, горохах лаьца.

Иштта чакхдаьлар колхоза кулгалхошцара инспектора-организатора хьалхара къамаьл.

П. СЕХИН.

Чуийнна шекара свекла дІаювш боахк Гудермесски района «Джалка» яхача совхоза кхоалагІча отделенера Б. Насуханова кулгалдеча бригада болхлой. Укх шера 70 гектара тІа свекла дІаюврггья цар. Цига де деза деррига балхаш механизацияь да.

ДикагІболча механизатораша Висингириевгіар дош деннад планах хІара гектара тІара 180 центнер свекла яккха езача 250 центнер яккха.

Шийгара хьокхамаш гойташ къахьег сеяльщика Гайтукаев Мусас а.

СУРТА ТІА: сеяльщик Гайтукаев Мусаи тракторист Висангириев Мад-Эмини.

С. ШЕРИПОВА сурт.

Ды-халкъа опиум

„Грозненский рабочий" яхача газета редакцега дайта гуччахьара письмо

Укх письмо тIа дувц Iилманна духьаларча дыний чулоацамах. Цхьан хана наха кхерам лоаттабеш хинна арахьара низаш адамий кортошка фантастически хьоаттар мара, лаьттара низаш лаьттара доацача кепехь хьоаттар мара кхы цхьаккха хIама дац моллагIа бола ды а.

Письмо яздаьраша дувцар-м, бакъдар аьлча, нохчийи гIалгIайи къамех болча даьлах тешача наха зулам деш бола ислами шариIатех да.

Республика интеллигенци тIахьех письмос, КПСС Программа тIа дувцачунга хьежжа, нохчаштеи гIалгIаштеи юкъе беш бола Iилман-атеистически болх чIоагIбара.

Дерригача дунен тIарча адамий сийлахь-боккхий баьччаш Маркс, Энгельс, Ленин къахьегамхошка кхайкаб даьлах тешилга дита яхаш, хIана аьлча из воацаш воландаь, тхьовра дуне хьадоладеннача хана, Iалама низашкара дувлаш хиннача хатараштеи зенаштеи духьалъотта низ боацаш шоаш хиннача хана наха шоашккара хьадагалаьца из воландаь. ТIехьагIа доладеннад лоал, цхьабараша вокхарна Iазап тIалоаттаделга. Вахара халонех кIалхарбовла кхы никъ ца корабоагIаш биса нах шоаш кхета ца еча сигаленга кхайкаш хиннаб, цигара шоашта къахетам бехаш. Саг хьакхеллар даьла вац, ший сибате а хьисапе а даьла хьаваьр саг ва. Эксплуататорски классаша, угнетателаша, из цIаккха ца хинна даьла шоашкахьа а эза, цун цIераца нах тебеш хиннаб, лаьй хьисапе шоашта мутIахьа беш хиннаб, дайначул тIехьагIа ираз долаш а даькъала а хургда шо а яхаш.

Дунен тIа мел долча дынех болча овлияашеи пайхамарашеи кIезиг-кIезига яздеш «деза книжкаш» аьле цIи йоаккхаш дола книжкаш яздаьд Iазап лоаттадерашта йолча гIойланнеи Iазапе латтарашта духьалеи, боадоно сакхетам боабаьи тоIабаьи боахка къахьегамхой тувлабар а караберзабар а духьа. Марксеи Ленинеи каст-каста оалаш хиннад: «Ды халкъа опиум я».

Жугатийи керастеи дынаша хьадаьд шоай «деза книжкаш»: талмуди библии, дын-ислама — къорIа. Массанена ховш да гучахь дынаш шоайла моастагIал долаш хилар, цаI шоллагIчо харцбеш хилар, хIаьта а уж дын книжкаш дийшараштa хов цар чулоацам дукха хIама ца эшаш цхьатарра хилар. Масала, къорIа тIа геттара дукха да долчча бесса талмуда тIареи библе тIареи хьатIаяздаь догмаш, бакъдеш дувца хIамаш, хьехамаш, цу тIа ший тайпара хьахьекхаб иудаизмахи христианствахи хьаяьннача сектай цу хана Iарбий мехка хинна лоархIам. КъорIах кхо дакъа дича цун ши дакъа библецара хьаийца да. Из-м тамаш а яц. Вокх дынел тIехьагIа хьахиннаб ислам, цудухьа ший «боккхагIа болча вежарашкара» — иудаизмагареи христианствагареи — хьаийдаьд цо халкъа йолча опиума хьисапера говза вIашагIдийза мазаш. Шийна мутIахьа болча бусалба наьха сакхетам доккхий тIой санна цар кер чу дийшача фанатизмага кхоачабеш долча эггара дукхагIа тийша болх боаллача наькъашца тувлабаьб исламо... Цхьа бахьан доацаш дац ислам эггара зуламегIа, даьлах тешаш барий вахареи балхеи массе оагIув ехкаш, саг сагах къоаставеш бола, тешаши ца тешаши долча шин даькъа бийкъа нах даим шоайла моастагIал долаш, жихада е гIоазота хьисапера хIалаквеш дола «маьлехьарча» тIемашка кхоачадеш наха юкъера моастагIал чIоагIдеш бола ды ба, яхаш Марксеи Энгельсеи белгалдахар.

Даьлах тешар а, саг а, гражданин а санна бусалба саг воацавеш дола къорIа тIара закон да шариIат. ШариIат — кхолхонца нах боацабеш йола инструмент.

Деррига дынаш Iилманна духьала а шоай оамалашка диллача тIехьадиса а да. Дынаш — тIехьадисача гIулакхий новкъостий. ДIааьнначох тешилга а мутIахьа хулга а да царна ларде латтар, цар хIаманна дух тIа валар магийтац. Цар дайтац укх тайпара хаттараш: «хIана?», «сендухьа?», «мишта?». Дынаша хьехача харц хIамаех цхьаннех а шеко хулга могадац цар. Даьлагара да яхача хIамаша саг уйлае ца вуташ цун кхетам боабу, хьаькъал баьддерзаду. Дынаша къоабалдеш цаI мара хIама дац: мутIахьа хулга. Цо хьахьокх дыний лард чIоагIа ца хилар. Нах шоашта мутIахьа берзабелга, шоай мукъах лаьш хулга керттера гIулакх лоархIаш хьадаьхкад деррига дынаш, хIаьта царел къизагIа режим историе чухь цхьаккха а хиннаяц.

Даьлах тешаш барий вахарцара безам, дунен гIулакхаш дехкилга дийцача эггара къизагIа я тайп-тайпара секташ.

Вай хьалашка ды ширдаьнна гIулакх да, тIеххьара ший ха яькккха боалаш латт из дынах тешарий хьаькъала боад а йолаш, хIаьта тешаш бараш тIа-тIа кIезиглуш боагIа. Кхыча тайпара хила йиш йолаш а дац из: коммунизм хьалъяро, Iилманца бакъъяь хьахьекхача марксистско-ленински идеологе хIама дитац даьлах теша йиш йолаш. Цхьабакъда, хIанз а ца тешаш бац берригаш а. Из хьахьокх, масала, шоай унахцIено йохаеш а общественни производствана зе деш а дола дын гIулакхаш леладеши мархаш кхоабаши бола нах хIанз а вайна юкъе хиларо.

«Къиноех цIенвеш йола пост» — мархаш кхоабилга а цу тайппара иудейскии христианскии дынашкара хьаийца гIулакх да. Iарбаша шоаш ислам юкъедалалехьа а беза лоархIаш хиннаб мархий бутт, даьла цаI хиларах ца а тешаш, дуккхача дынех тешаш уж хиннача хана.

Тхона, бакъдар аьлча, чIоагIа халахет хIанз а дIадаланза дола уж зеннера гIулакхаш бIаргагуш. Исламо, шариIато хIанз а дукха зе ду вай вахара, коммунизм бахьан долаш вай лоаттабеча къовсама. Цудухьа оаха цIаькха а кхы цIаькха а ях дыно нах тувлабу, дуненах, наха юкъерча гIулакхех бола тешам харцахьа, юхамаччахьа луш ба ды, «даьла яхар... эггара хьалха из я саг тоIаваь валларах а гонахьарча Iаламеи классови Iазапеи низах а хьахиннача идеяй комплекс...» (Ленин). Нийса, цхьоагIо йолаш гIулакхаш лелалургдац сагага, нагахьа санна цун хьоа дыно тувлабаь хуле. Уж тайпа хIамаш вай республике гуш деций: мел йиIигаш я школе деша ца ухаш, мел зе ду производстванна мархий бетта а дын чухь дездеча вокх деношка а, мел дукха моттигаш я хIанз а дукха истий кхувлаши шариIато яххача тайпара уж буташи, мел бераш да цу доккхача зуламо вахар дохадеш. Цудухьа дына гIулакхаш реакционни долга гучадаккхар — из къахьегамхоштa хьалхашка вайна тIалатташ дола декхар.

Даьла ца хиларах бокъонца дог тийша болча, атеисташа санна, язду оаха ер письмо, вай мехка чухь хулаш долча хIамашка хозза хьажара даьлах тешаш бараш тIа а хьехаш. Iилмо гучадаькккхад Лаьтта бургаца хьисапе герга хинна ца Iеш, — ший соана гонахьа кхесташ а Маьлха гонахьа го боахаш а хилар, цудухьа шера керте ханаш хувцалуш а дии бийсеи доагIаш а хилар. ХIанзале а сурт даькхка даьннад бетта тIехьашкарча оагIон, советски шин саго Гагарин Юреи Титов Германеи Лаьттанна гонахьа космически никъ баьб. БIаьш километраш урагIбахаб уж, хIаьта Титова цхьан денни буси 17 го баькхаб Лаьттанна гонахьа. Царех цхьаннена а бIаргабайнабац е чкъаьра чулела форд а, е къорIа яххача тайпара шаьра лаьтта муIаш тIа латташ бола уст а. Царна иззамо мара бIаргавайнавац ворхIлагIча сигален тIа вагIаш вола аллахI а, Жабраьил а, е Исропил а, е царна уж бIаргаго йиш а яцар, хIана аьлча уж болаш бац! Царна бIаргадайнад Бетта хьисапе, бургац санна герга Лаьтта а башха-хоза цун сурт а.

Цхьаболча наха, сендухьа да а ца ховш дувц лекцешка, докладашка, беседашка аллахI вац, яхаш деча къамаьлаша даьлах тешаш бараштa халахетар ду, яхаш. Из ишта дац.

Дыно дувцар харцдаро халахетар дац хIанз а дына карара баланза болча наха, е де йиш а яц.

Лакхехьа дийцар оаха дынаш къиза да яхаш. Дына догмаш харцъеш йола йоккхий Iилман къайленаш гучаяхар бахьан долаш дына доал дераша цкъа цхьан хана боабаьб Асколи, Бруно, Сервет, бусалба дына керте лаьттараша вийнав узбекски Iилмахо Улугбек. Вайцига-м хIанз, бакъдар аьлча, социальни база йолаш бац ды, доалах хIама дац цун кара, цхьабакъда, даьлах тешараштa халахетар ма де яхаш цIогIарч а детташ дына тIехьа бараш гIерт къорIанна критика ца яйта а аллахI воацилга дIахайтара царна никъ ца бала а.

Цу тайпарча хабарашка ла а дувгIаш, цхьаболчар дына духьалара пропаганда поал хехкарашта, дукха истий кхувлараштa е цхьаццайолча сектай Iаьдалашта критика ярах кхоачамбу, ислам хьоаха а ца деш. Даьлах тешараш, Iилманга гIолла гучадаьхача бакъдарашца даьла воацилга дIа а хайташ, тешабеш ца хилча, цунах дына духьалара пропаганда хилац, е хила йиш а яц. Из ба деша корта.

Коммунизми дыи цхьана тарлургдолаш дац: КПСС Программа йоах, Iилман-материалистически мировоззрене уйланца наха идейни кхетам луш йолча средстваех парте пайда эц даьлах тешараштa халахетар а ца деш дынах бола харц тешам дIабаккхар духьа. Программа хьех, массаза а шерра Iилман-атеистически пропаганда лелае а дIаяхача хана Iалама низашеи социальни Iазапои нах тоIабаь боахкабарах, Iаламеи общественнии явленеш хьахилара бокъонца дола бахьанаш ца довзарах хьахинна дынах бола тешам кIал кIийле йоацаш болга саббарагIа дIахайта а деза, яхаш. Цу гIулакха пайда эца беза дунен сурт тIехь-тIехьа дукхагIа гучадоаккхаш, саго Iалама деш дола доал совдоаккхаш, Iаламал дIахо а низаш да яхаш дыно дувцача харц хабараштa моттигца юташ долча хIанзарча Iилманна карагIдаьннарех, Программа, цу тайппара, дыно хетаргахьа хьадагалаьца хIама лоархI даьлах. Iилмо бакъдаь хьахьокхар да из, цу хIамах тешаш бараштa халахетар делга а доацаш.

Саг ше хьаваьр къахьегам ба, из дегIакхувлаш йола лард хиннар а хургьяр а из ба.

Коммунизм — из ба Iалам карадерзадеш, дуне эргадоахаш бола къахьегам, низ, сага лоIам. ХIаьта дыно яхачох саг низ кхоачаш а вац, «даьла лоIамах» тийша а ва. Коммунизм хьалъяро шоай овлаш а тIехьа дIадоах дынах юхедиса ширдаьнна гIулакхаш. Хамелеонаш санна, шоашта кIалхарча лаьттан бар санна хургболаш бос хувца гIерт дынаш. Масала, цхьаболча дын «хьаькъалерча» наха из вIалла хила йиш йолаш доаццашехьа а, социализмага тIахьехам беш дола хIамаш лех къорIа тIара, къорIа дувца цхьадола вахара хьакъехьареи моттийта яздаьи хIамаш коммунизм хьалъечун моральни кодексаца тарде гIерт. Уж миссел вIаши тара доацаш дола хIамаш лаха хала да! Эксплуататорски общества хIама чIоагIде гIерташ дерригача дынаша хьакхайкадаьд, къахьегам дала наха тIатесса Iазап, таIазар да, аьнна. Дукха эзараш аиташ да къорIа тIа, цхьабакъда, цхьаккха дац царна юкъе сага къахьегам хоастабеш. Кулг-кара хьегача къица дувзаденна мел дола хIама паргIатача сага ца товш гIулакх лаьрхIад къорIа.

Массабола ды эггара лирагIа вола моастагIа ва кхалсага, хьахилча денз яллалца йолча хана чIоаггIа сий доадеш лелабу цар кхалнах. Исламо кхалсаг мел дегаза лоархI дувца а дезий? Мухьаммад пайхамара кхийла хилар хьалха а доахаш, исламо могаду кхыметтел маьре яха ха йоаца йиIигаш кхувлилга а. Цхьабола хIанзара дукха истий кхувла нах из гIулакх могаде гIерташ ба.

Нагахьа санна парте Программа дерригача къамашта юкъера доттагIали вошали чIоагIдара тIахьехе, дерригача дынаша дынашта юкъера моастагIал хьалхьеду.

Нагахьа санна халкъо ший истори ше яздойя, коммунизм хьалъяра хоадамболла низ болаш долча цун кхоачалургйоаца таланти хьинари а дале, деррига дынаш, цу даькъе ислам а, дегIар хургда яха уйла наьха кер чу йоссае гIерташ да. Маркса яздаьд: «...бусалба дын дIоагIа да фатализм» (дала яздаьр хиланза даргац яхачох тешар), «ислам» яха дош ше а мутIахьал да «Даьла раьза волча хIаманца мара хьашт хила йиш йолаш бац нах...», «шоай лоIамах деш хIама дац» цар — бусалба сага сакхетам иштта чIоагIа тоIабаь боаллабу къорIа. ТIаккха вIаши тийша фу хила йиш я, хургда яхача цу акхача хIамайи ший толамашца деррига дуне цецдоахача советски сага хьаькъала триумфаи. «Вахарах доккха хIама де а цун дозалах букъ ца сеттабе а йиш я сагага», яьхад Белинске. Уж тайпа доккхий хIамаш дукха да вай советски вахарца.

КПСС ЦК мартовски Пленумо даьча Кхайкаралло юрташкара къахьегамхой тIахьех кхашкареи хьайбашкареи пайда дукхагIа баккхар духьа лоаттабеча къовсама результаташ укх шерре а гарггарча шерашка а советски наха бIаргагургйолаш болх бара. Юрта боахам чIоаггIа айбар духьа дерригача халкъо лаьца социалистически яхь, хьалха латтарий опыт массанахьа а производствана юкъехкахьара лозунгаца лел. Iаламо лургда яхаш дагIа йиш яц вайга, цунгара уж хьадахар — вай декхар, яьхад сийлахь-воккхача Iалам эргадаькккхача Мичурина. Коммунизм хьалъяра бокъонца, лерттIа мастераш болча хьажкIаш лелаераша Кагерманов Оалхазареи Кусиева Зайдатеи, доярка Барахоева Лемкас, свинараша Шаруновеи Андреевеи, жа леладеча Эсмухамбетовеи Плотниковеи, шоллагIча методах мехкдаьтта доахача оператора Магомадова, бурильщика Хамурзиева, производстве хьалха латтача бIаьш болча кхычар а харцду саг низ кхоачаш вац яхаш дыно дувцараш, цар шоай гIулакхашца хьахьокх даьла ца хилар.

Коммунизм хьалъеча Нохч-ГIалгIайчен къахьегамхоша даьха толамаш, массанахьа а коталонаш йоаха общественни къахьегам, вай культуреи Iилмеи тоадар, керда саг хьалкхевар — из массе тайпара а моллагIча а дыно деча харц хьехамех наьха тешам боабеш дола гIулакх да.

Вайна юкъе атеизм котъялар — из бакъдар харцдолчул, Iилма боадонал, культура энжелал, нийса кхетам фанатизмал кот а баьнна яьккха сийлахь-йоккха котало. Из да боадо эша а яь, кхетам котбалар.

Оаха тIахьех ерригa интеллигенци: хьехархой, лораш, агрономаш, зоотехникаш, кхыбараш республике бахача наха юкъе Iилман-атеистически кхетамаш дукхагIа доаржадара.

Я. М. ЗУБАЙРАЕВ — Нурадилов Ханпаший цIерахча Нохч-ГIалгIай драматически театра актер, РСФСР заслуженни артист; **Т. Т. МАЛЬСАГОВА** — Нохч-ГIалгIай педагогически института преподаватель; **Р. Х. МАМАЕВА, Х. С. БАНХАЕВ** — цу института преподавателаш; **А. Г. МАЦИЕВ** — Нохч-ГIалгIай историе, метта, литература Iилма-тохкама института метта сектора заведующи; **М. А. СУЛАЕВ** — цу института Iилман болхло; **Ф. Г. ОЗДОЕВА** — цу института Iилман болхло; **З. К. ДЖАМБУЛАТОВА** — цу института Iалман болхло; **М. Х. МАЛЬСАГОВА** — город Грознерча лоаман кхалнаха йолча школа-интерната воспитательница; **А. А. ВЕДЗИЖЕВ** — писатель; **Я. М. ТОЛГАЕВ** — телевидене студера зIамагIа вола кердача хоамий редактор.

БОАГГIАЧА БЕССА КХЕТАМА БОЛХ ЛЕЛАБЕШ ХИЛЧА

ВорхI шу хьалха, ферме зоотехникалла болх бе со хьожаваь дукха ха ялалехьа, хьайбаш леладераштa юкъе кхетама болх бе агитаторалла хьожавир со партийни организаце. Юххьанца дикка бIу къожабора аз цу гIулакхах, бакъда, хIанз-м агитатора болх аз сай шоллагIа йола професси лоархI.

Наха юкъера агитационно-массови болх масса хана хьалххагIе а оттаьча планах бу аз. Бакъда планах лаьрхIа йоаца беседаши лекцеши дукхагIча даькъе вай мехка а доазол дехьа а хулача кердача гIулакхашта хетайий ю. Агитационно-массови балха плана юкъехьу аз тайп-тайпарча темаех йола лекцеш, беседаш. План оттаеча хана къаьстта чIоагIа теркам бу аз тхоай производстваца бувзам болча колхоза, района хьалхашка латтача декхарий хьакъехьарча темай, хIаьта цу темаех йолча беседашца чIоагIа безам а хул тха, хьайбаш леладерий.

ТIеххьарча хана чIоаггIа уйла тIаяхийта КПСС ЦК мартовски Пленума решенеш тхоай фермерча болхлошта дIайовзийташ болх бу аз. Пленума решенейи тхоай ферма къахьегамхой декхарийи хьакъехьа аз беседа еча хана дуккха пайданера предложенеш тийлар ферма болхлоша, хIаьта хьайбай продукташ яха тха коллектив оарцагIъяргйола наькъаш а белгалдир. Цул тIехьагIа йир аз дукхагIа шура йоаккхилга, Iаьсашта дикагIа гIулакх делга, уж ца дойташ хьалкхеделга мишта вIаштIехьдаргда дIахойташ йола беседаш.

Цу тайпара хоадамболлаш а производстваца айхха бувзам болаш а еча беседаех боала пайда гуш ба. Хьалха дIаихача шерашка тха колхоз хьайбай продукташ яхара, къаьстта шура яккхара, тIеххьара ярех хиннаяле, укх шера шура дукхагIа яккхарга диллача шоллагIча моттиге латт, хIаьта тха ферма колхозе дикагIа ярех лоархIаш а я.

Дикка дегIабенаб тха хьайбаш леладерий культурни боарам. Царца моллагIча темах а къамаьл деш хилча хьакхашта хаттар дала, дIахаьттачоа жоп дала а хов царна.

Хьалхашка латта декхараш дика кхетаду тха ферма коллективо, хIаьта уж кхоачашдара хIанз чIоаггIа низ тIабахийта къахьегаш, доккхий къахьегама толамаш доахаш а я. Дояркаша хIара денна алсамдоах шура йоаккхилга, телятницаша дика доал ду Iаьсашта. Иштта тIехь-тIехьагIа къахьегама овсарле лакх а еш къахьегара боккха пайда боал тха коллективана боаггIача беса цунца агитационно-массови болх барах.

Ф. МЕДВЕДЕВ,
Шелковской районера «Коминтерн» яхача колхоза № 3 йолча МТФ заведующи.

ДIахо юрта боахам дегIабоалабара даькъе КПСС ЦК мартовски Пленумо хьалхашка оттадаь декхараш дика кхетаду Грознерча Центральни ремонтно-механически завода коллективо, хIаьта уж декхараш кхоачашдара шийгара доагIар деш, колхозаштеи совхозаштеи шефски новкъостала керда машинаш арахецаш я из.

Завода механо-сборочни цехе хьаю силосни доакъар оаташ йола пастоприготовительни машинаш. Цу машиний конструкцеш кийчъяьй завода конструктораша-инженераша, иштта кхыболча болхлоша. ХIанз цхьан сахьата тонн силосни доакъар оаташ йола машинаш арахецаш ба цеха болхлой. Цул совгIа дIахо йодача хана цар къахьегама овсарле шозза лакхлургйолаш болх вIаштIехьбаккха а лерхI коллективо.

Юрта боахама къахьегамхошта новкъостала лаьрхIа кийчъеча машиний оатхалаш вIашагIйохкача дика болх бу нов. Логачев керте латтача слесарий бригада. Дийнахьара нормаш массайолча хана 150—160 процент кхоачашъю цо.

Производстве дика болх барал совгIа шоай говзал лакхъеш сайрийнарча школашка, нефтяной институте, техникумашка заочно дешаш ба бригада членаш. Царех ба Шепелев Николай, Турунов Виктор, Звягин Василий, иштта кхыбараш. Коммунистически къахьегама ударникий сийлен цIи еннай царна.

ХIанз 1-гIча Мая сийна къахьегама вахте эттаб механо-сборочни цеха болхлой. Апрель бетта план ханал хьалха кхоачашъе лаьрхIад цар.

И. СОБОЛЕВ, цеха начальник.

СУРТА ТIА: нов. Логачев керте латта бригада пастоприготовительни машинаш кийчъеш я.
И. Плиева сурт.

ТУРПАЛИЙ СИЙНА

1919-ча шера февраль бетта Деникина бIу Долакха-Юртаи ТIой-Юртаи тIагIертача хана цу бIехача бIуна духьал турпале тIемаш деча дакъа лоацаш хиннача дуккхача Долакха-Юртарча нахаца вIашагIкхийтта хилар укх деношка гIалгIай писателаш Зязиков Бахьауддини Осмиев Хьамзати. Язъяь йистеяьнна «Республика цIерагIа» яхача ший повеста хьакъехьа къамаьл дир писатела Зязикова. Цу бирсача хана хинна хьехамера хIамаш дага а дохийташ, вIашагIкхийттача метте къамаьлаш дир Деникина эскарах майра латаш хиннача Акиев Ражаба, Кулбужев Хьажмурда, Даурбеков Андаркъас, Кусиев Махьмада, Манкиев Марзбика, Гелисханов Османа, Рамазанов Махьмада, иштта кхычар.

Къамаьлаш даьраша къаьстта белгалъяьккхар Советски Iаьдал, юрт, тIехьален ираз бахьан долаш моастагIчох латаш, цхьа гIа тIехьашка ца воалаш, поатронаш кхоачаелча а, яьхача шалташца, ломаш санна, гIаьрхошта дегIал ухаш «ЧIимий кIоаг» оалача метте веннача ткъаь кхоъ турпала майрал. Уж турпалаш байнача метте, цар цIераш тIа а язъяь, доккха кхерий чурт догIилга дийхар гулбенна хиннараша.

ВIаши деш дола къамаьлаш чакхдаьлча, ткъаь кхоъ турпал веннача метте а баха, хIара турпала сих цхьацца йолаш, ткъаь кхоъ га егIар вIашагIкхийтта хиннараша.

Х. БЕРСИЕВ.

Оаха яздаьчун ларах

«КЕРДА ЦЕХ ЙОЛАЕННАЙ»

Иштта корта а болаш «Сердало» тIа кепа техача заметка тIа белгалдаькккхадар № 1 йолча Грознерча кирпишкий завода керда хьайийла цех хица Iалашъяь ца хилар.

Моттигерча промышленноста министра заместитела нов. И. Глуховске укх тайпара хоам бу цу корреспонденцех: «Белгалдаьха кхоачамбоацараш дIадахара де дезараш даьд министерства. Завода мел эша турбаш Iалаш а яьй, водопровод йиллара балхаш кастта йистедаргдолащ а да».

ПРОДУКЦЕГА ДIАБОДА МАХ ЛОХБАРА КЕРТТЕРА НИКЪ

Семилетка диълагIча шера план ханал хьалха кхоачашъе, аьнна, социалистически яхье яьннача «Малгобекнефть» НПУ Ленина орден лелаеча коммунистически къахьегама 1-ча промысла дикка толамаш даьхад.

Къахьегама овсарле лакхъеш хилча продукци яккхарга дIабода мах а лохлу. Мехкдаьттеи гази яккхарга дIабода мах планахчул 7,1 процент дукхагIа лох а баь, 335 эзар сом пачхьалкхен ахча кходаьд.

Уж толамаш дахара керттера бахьанаш да: мелови скважинаш болх бе йолаялийтари кIоарга насосни скважинаш телеуправленега яхари. Аьлча кхоачам болаш да, кхы совнагIа болхлой ца оттабеш кIажарах мехкдаьтта тела 5 скважина болх бе йолаялийтар. Телеуправлени оттаяро йиш хилийтар кIоарга насосни скважинаша беча балха тIахьожам дикагIа лоаттабе, подучасткашка бийсанна балха латта вахташ мукъаялийта, 1961 шера юкъ екъаенначул тIехьагIа скважинай оборудованена лаьттан кIалха ремонт ю цхьа бригада мукъа а ялийта, 2 бригадах цхьа бригада е.

Массехк шу хьалхагIа денз коммунистически хьисапе болх белгеи бахилгеи традици а хинна дIадоладеннад промысла коллективе. 1960 шера 24 июне коммунистически къахьегама бригадайи ударникийи республикански совещани хиннача хана коммунистически къахьегама промысел яха цIи елар цу промысла коллективана. ХIанз промыслана чуйоагIаш я мехкдаьтта доаха кхо бригада, шоллагIча методий участок, скважинашта лаьттан кIалха ремонт ю ши бригада, диспетчерски телепункт. Еррига бригадаш коммунистически къахьегама бригадаш я.

Коллектива коммунистически кхетам балара гIулакха боккхача лоархIаме я партийни, профсоюзни, комсомольски организацеш. ЛерттIа болх ца беш моттиг массаза нийсъяла, бригадай коллективаша шоай собранешка дувц цун дош.

Промысла коллективо цхьана дика тарде ховш леладу дешари болхи. Нагахьа санна хьалхагIа юкъ-юкъера саг мара дешаш хиннавеце, хIанз еррига коллектив хIана яц аьнна я тайп-тайпара дешар Iомадеш. Юххьанцарча экономически школе дешаш 165 саг ва, семинара хьисаперча экономически школе — 20 саг, техникумашка заочно дешаш — 22 саг, болх беча кагирхой сайрийнарча школе — 18 саг.

Коммунистически хьисапе къахьегаро промысла коллектива бехктокхам лакхбаьб, семилетка кхоалагIча шера план а социалистически декхараш а кхоачашдара инициатива шеръяьй, цудухьа уж дика кхоачаш а даьд. Балха тIа къаьстта дика толамаш даьхад мастералла болх беш Социалистически Къахьегама Турпал нов. Федор Львович Колесников волча мехкдаьтта доахача бригада коллективо. Цо кулгалдеча бригадо 1959—1961 шерий план 110,5 процент кхоачашъяьй. СовгIа даькккха мехкдаьтта алхха кIоарга насосни скважинашкара даькхад, дукхагIча даькъе хий чудаьннача скважинашкара мехкдаьтта хьакъоастадара чотах. 1961 шера бригада коллективо мехкдаьтта дикка совгIа даккхара маIан да кIажарах мехкдаьтта тела ши скважина болх бе йолаялийтар.

Кхаь шера план дика кхоачашъяьй планал совгIа 72,6 эзар тонн мехкдаьтта даьккхача мастер нов. Х. Назарова кулгалдеча бригадаи 17,1 эзар тонн совгIа даьккхача мастера нов. К. А. Тхостов бригадаи коллективаша.

1961 шера IV-ча квартале лелаьяьча социалистически яхьа итогаш яьчул тIехьагIа Нохч-ГIалгIай административни экономически района халкъа боахама советои облсовпрофа президиумои баьча соцамах промыслана ахчан шоллагIа преми елар, хIаьта мастера нов. Х. Назарова бригадана 1961 шера тIеххьарча 6 бетта Ерригсоюзни социалистически яхье котало яккхарах ахчан хьалхара преми елар.

Производство лакхъергйола резерваш а лехаш, промысла коллективо алхха 1961 шера 80 геолого-технически мероприяти чакхъяккхарах массехк эзар тонн совнагIа мехкдаьтта даьккхар промысла коллективо.

Промыслера эггара халагIа бола болх скважинашта лаьттан кIалха ремонт елга ба, хIаьта а, барт тайнеи шоай гIулакх довзаши бригадай коллективаш хилар бахьан долаш шера йола балха нормаш юкъера лаьрхIача 112 процент кхоачашъяьй, хIаьта ремонт ца еш скважинаша болх беш йоаккха ха 69,6 ди йIаьхъяьй.

ЧIоаггIа терко тIайохийт рационализацеи изобретенеи деашта. 3 шера производства новатораша 116 рационализаторски предложени балха юкъейихьай, хIаьта царех хинна пайда 116 эзар сом а ба. Къаьстта чIоагIа болх баьб рационализатораша алах йоагача газах пайда эцара.

Семилетка 4-ча шера промысла коллективана хьалхашка керда декхараш латт: кIажарех мехкдаьтта тела керда скважинаш яхареи болх бе йолаялийтареи, шоллагIа методаш дIахо шеръяра, геологически мероприятеш чакхъяхара, технологи эргайоахаш тоаяра а насоснии кIедж еттеи скважинаш болх бе йолаялийтара а автоматизации диспетчеризации шерра юкъеяккхара чотах мехкдаьтта дIахо дукхагIа доаккхилга.

1961 шераца нийсдича мехкдаьтта 30,5 процент дукхагIа даккхеи къахьегама овсарле 31,8 процент лакхъеи аьнна план оттаяьй 1962 шера промыслана хьалхашка. Уж декхараш кхоачашдара коллектива дегаш ураоттадаьд КПСС XXII-ча съезда исторически решенеша.

Декхараш производственни совещане а ерригача промысла юкъарча собране а дувцача хана, «Малгобекнефть» НПУ II-ча коммунистически къахьегама промысла коллективо даьча кхайкарала жоп а луш, промысла коллективо шийна декхар тIаийцад шера йола план 1962 шера 23 декабре кхоачашъе, къахьегама овсарле планал 2,7 процент лакхъе, мехкдаьтта даккхарга дIабода мах 1,2 процент лохбе, аьнна.

Шеко яц, промысла коллективо шийна тIалатта керда декхараш сийленца кхоачашдергхиларах.

С. ВАРЛАМОВ,
«Малгобекнефть» НПУ 1-ча промысла инженер-экономист.

Ялат дукхагIа доаккхилга—юрта боахам лакхбелга

ХьалхагIа а санна вайна эггара лоархIамера декхар да ерригача юрта боахама производства лардий лард хилара тарра, мамогга ялат дукхагIа даккхар.

(Советски Союза берригача къахьегамхошка КПСС Центральни Комитета даьча Кхайкарал тIара).

Ялат—юртбоахама лард

КПСС XXII съездо чIоагIъяьча парте Программа тIа, цу съездал тIехьагIа хиннача зональни совещанешка, КПСС ЦК мартовски Пленуме Iалаьмате доккхий декхараш хьалхашка оттадаьд юрта боахамерча къахьегамхошта. ДикагIа хьувкъаш а доакъарий база чIоагIъяра дукхагIа беркат доалаш а йола культураш: хьажкIащ, шекара свеклаш, бобови культураш, кхачанна пайданагIа дола кIа мамогга дукхагIа дIадувргдолаш оахача лаьттай структура эргайоаккхилга, укх гарггарча хана хIара гектара тIара 20—25 центнер кIа, 20—25 центнер зернобобови культураш, 200—250 центнер шекара свеклаш, 50 центнер хьажкIаш йоахилга — ишта да КПСС ЦК мартовски Пленумо хьалхашка оттадаь декхар.

Оахача лаьттах хIара бIаь гектара лоархIаш дулх даккхара кхо этап белгалъяьй Пленумо: хьалхара этап — 75 центнер. ТIаккха вай Америка ВIашагIкхийттача Штаташта тIехьакхув хIара сага сих лоархIаш дулх даккхара. ШоллагIа этап — 100 центнер, кхоалагIа этап — 150 центнер. Юрта боахамерча къахьегамхой декхар да царех цхьан этапагара мамогга сихагIа лакхехьарча этапага бовлар.

Предгорненски опытно-хьокхама боахамгара деррига лаьтта 15.000 гектар да, цунах 10 эзар гектар оахаш дола лаьтта да. Из боахам Урус-Мартана районе ба. 1961-ча шера хьаеннай опытни станцега Предгорненски совхоз. Кхоачамболаш тIоадал йолча зоне улл из боахам. 20 сантиметрагара 100 сантиметрага кхаччалца IокIоаргвелча кIалха жагIа болаш Iаьржа лаьтта да цун дар. Оахамаш, сомийи хаьсийи бешамаш йолаш дола 2000 гектар лаьтта хиш дахка торо йолаш да.

Боахама керттера декхар-м юртбоахама продукци сихха алсамйоаккхилга да, цхьабакъда, цул совнагIа кхы цхьаькха декхар а латт опытно-хьокхама боахама хьалхашка — республикерча ерригача колхозаштеи совхозаштеи дIаде эггара дикагIа дола фу лоаттаделга, районашкарча хьалашка хьежжа, цига дикагIа дебаргдола кагий доахан а хьакхарч а кхеелга, кIоригаш дикагIа йоахаргйола фуаш царна лоаттаделга.

Опытни станцега из боахам хьабалалехьа оахача лаьттай структура эсала йолаш, хьайбай боахам хайра дегIабанза, къахьегам вIаштIехьбаккхара гIулакх во латташ Предгорненски совхоз хилар бахьан долаш халача хьала тIа бар боахам. Оахача лаьттах 29—47 процент мара дацар ялат дIадувш хиннар, цу даькъе кIа — 7 — 8 процент, хьажкIаш — 8 — 10 процент, кен — 25 процент, доакъарий культураш — 50 — 67 процент ювр, цу даькъе баьцаш — 37—50 процент.

Цу структурах даьхка сакхаташ ераш дар: ялат, къаьстта а хьажкIаш, кIезига дIаювш хилар, сийнача доакъарийна лаьрхIа дIаювш йола баьцаш сов дукха хилар, бобови культураш вIалла ца хилар. Гурахьа дIаювча культурех керттера моттиг дIалоацаш хиннар кен бар, дуккха а пайданагIа дола кIа кIезига дувр. ХIара гектара тIара ка болча ялатий 9—21 центнери хьажкIий 15—37 центнери мара ялацар.

ДаьгIенаш кхомбоацаш йоайора. Дуачул дукхагIа когаш тIабетташ доадора хьайбаша доакъар. Бокъо йоацаш лакха бар хьайбай продукцега дIабода мах.

Юртбоахама лаьттан 100 гектара лаьрхIа 22—26 бежан мара дацар боахаме, цу даькъе 6—11 етт а болаш. Ишта кIезига дар хIара бIаь гектара лоархIаш доаккхаш хинна дулх а шура а. Доахана шура кIезига лора.

1961-ча шера дерригача оахача лаьттах ялат дIадийнар 39,9 процент мара дацар, хIаьта 1962-ча шера из 54 проценти 1963-ча шера 65 проценти хургда. Шерагара шерага къаьстта дукхагIа дIаювргья боахамо хьажкIаш.

ДикагIа йола агротехника юкъейоалаярца дукхагIа хургда хIара гектара тIара чудахьа ялат а кхыйола культураш а. ХIара гектара тIара кIа 25 центнер, хьажкIаш — 50—60 центнер, шекара свекла —250—300 центнер, силос — 280—350 центнер яккха лерхI. ХIара Iатта 25 тонн кхоачаргйолча боарамах хургья силос.

1961-ча шера оахама хIара гектара лоархIаш 23 центнер мара доакъарий единицаш ца яьхача метте, 1962-ча шера — 38,7 центнери 1965-ча шера — 49,6 центнери доакъарий единицаш йоахаргья. Цунах торо хургья хьайбаш дебаде а хIара хьайбан сих йоала продукци алсамъяккха а.

1962-ча шера денз прогрессивни методащца хургда хьайбашта гIулакх делга а уж кхоабилга а. Арахьа доажаде дIа а ца кхувлаш, чу а оттадаь, дIа а ца дехкаш, силосаца кхоабаргда бIарччача шера хьайбаш. Ялати бобови культураши а етташ дехкаргда царна гIожа доакъар.

500 керттера нана-хьакхеи, царел совнагIа 1500 цкъара яхка хьакхеи хургья боахам тIа кхоабаш. Цар шерра-шера 18000 хурск ергья кIезигагIа йича а. Цунах торо хургья чуоттаяь йорста а яь 15000 хьакха дIаяла, вешта аьлча, оахама хIара гектара лоархIаш 1,5 хьакха.

Чакхдаха оттадаьча гIулакхашка хьежача оахача лаьтта хIара бIаь гектара лоархIаш дола дулх укх боарамах хургда: 1962-ча шера — 65 центнер, 1964-ча шера 103 центнер, 1965-ча шера — 148 центнер.

Цу тайппара, хьалхарчеи шоллагIчеи этапех хьалхашка оттадаь декхар 1964-ча шереи кхоалагIча этапа декхар 1965-ча шереи кхоачашдергда боахамо.

Юртбоахама лаьттан хIара 100 гектара лоархIаш 1965-ча шера 478 центнери 1970-ча шера 700 центнери шура йоаккхаргья. Ишта дуккхаза а совдаргда коа тIарча оалхазарашкара гулдеш дола фуаш а.

ХьажкIий, бобови культурай, силоса, шекара свекла чотах доакъарий гIулакх тоадаларца мара торо хургьяцар хьайбашкара йоала продукци ишта алсамъяккха. Дулх даккхара даькъе керттера моттиг дIалоацар хьакхий дулх да, хIаьта чу а оттаяь хьакхарч йорстае йиш хулийтар алхха ялат да, цу юкъе а эггара лоархIамегIа яраш хьажкIаш я. Баьцаш а йоацаш, ялат да юртбоахама производствана эггара дукхагIа эшар а цун лард а.

Баьча лоархIамах дикка лохлургба юртбоахама продукцега шийга дIабода мах. Масала, ялатий центнерага дIабаха мах 1961-ча шера 5 соми 85 кепиги хиннабале, 1965-ча шера 3 соми 24 кепиги мара гIоргбац, цу даькъе 4 соми 36 кепиги хиннача метте хьажкIий центнерага дIадодар 2 соми 13 кепиги мара хургдац. Кхы а дукхагIа лохлургба хьайбашкара йоалача продукце центнерага дIабода мах: шурий центнерага 15 сомагареи 90 кепигагареи 5 сомагеи 17 кепигагеи кхоачаш, бежан дулха центнерага 122 сомагареи 66 кепигагареи 42 сомагеи 25 кепигагеи кхоачаш, хьакхий дулхага 158 сомагареи 77 кепигагареи 37 сомагеи 67 кепигагеи кхоачаш, ишта кхычарга а.

Лаьттах йоалача продукцега дIабода мах чухнахьа боал дIайийна культураш дикагIа хьувкъарцеи балхашта комплексни механизаци ярцеи, хIаьта хьайбашкара йоалача продукцега шийга дIадодар кIезигагIа хул хIара хьайбагара йоала продукци алсамъяккхарца, доакъарах нийсагIа пайда эцарца, комплексни механизаци ярца, дIа а ца дехкаш кортамукъа доахан кхабарца.

Г. ПОЛЯНСКИЙ,
воккхагIа вола Iилман болхло — опытни станце экономика отдела заведующи.

АГРОТЕХНИКО ЯХХАЧА БЕССА

Вай хьамсарча парте XXII исторически съездеи КПСС ЦК мартовски Пленумеи решенеш кхоачашъяра, укх шера махулла дикагIа ялатийна лаьрхIа хьажкIаш кхеяра тхоай деррига хьинар ураоттадаь къахьегаш да тхо.

ДIадахача шера тха хьажкIаш лелаеча механизированни звенос из боккхача пайданера культура 200 гектара тIа хьалкхейир, хIара гектара тIара 62,7 центнер фуалъяьхача хьажкIий чу а эцаш.

Укх шера оаха лаьрхIад 250 гектара тIа хьажкIаш кхее а хIара гектара тIара 65 центнерал кIезигагIа йоацаш фуалъяьхача хьажкIий чуэца а.

Цу гIулакха оаха, дIадахача шера хинна кхоачамбоацараш юкъера дIа а доахаш, гуррахье а кийчдир укх шера хьажкIаш дIаювргйола деррига лаьтта. ДукхагIа эшача лаьтта дукхагIа а дуллаш, 340 тонн кхо диллад оаха тхоай лаьтта хIанзале, хIаьта хIанз юхедисача лаьтта удобренеш дIакхухьаш ба са звено членаш. Февраль бетта ерригача участка хIара гектара тIа цхьацца центнер йолаш минеральни удобренеш яхкай. Укх шера хьажкIаш дIаювш хIара гектара тIа ах центнер суперфосфат яха минеральни удобренеш йохкаргья. Цул совгIа тха участках 100 гектар хиш дехкаш я. Цудухьа цу участке хиш дехка аттагIа хургдолаш харшаш даьхад, участок шаьръяьй. ХIаьта из хий оахош дехкаргдолаш поливальщика говзал Iомаяь нах ба.

БIаьстан юххьанцарча деношка лаьттанцара тIоадал дIакъовлаш макха баькххаб оаха. Укх деношка цIаькха макха боаккхаш лущени ергья ерригача участкана. Цу тайпара вIаштIехьбаькхача балхо торо хулийт хьатIадоладенна оасар дохаде.

Цул тIехьагIа культиваци а яь, тIаккха хьажкIаш дIае долалургда тхо. Уж дIайийна 3—4 ди даьлча цкъаи тIаккха хьажкIаш хьатIаяьнначул тIехьагIа цIаькхеи макха боаккхаргба оаха участка тIа. Цу гIулакхо оасар хьатIадоалийтаргдац.

Цул совгIа урагIеи пхорагIеи шозза культиваци ергья. КхозлагIа кIоарга культиваци еш аммиачни селитраца подкормка ергья ерригача хьажкIашта. Белгалдаккха деза укх шера ерригa хьажкIаш квадратно-гнездови хьисапе дIа а йийна деррига гIулакх механизмашца дергхилар. Укх шера дIаювргьяраш ерригаш а «ВИР-63» яха хьажкIаш я. Царна доаггIача бесса гIулакх де вIаштIехьдалийтар духьа оаха дика Iомаяьй дикагIа болча хьажкIаш лелаерий опыт.

Тха звено членаша шоашта хьалхашка оттадаь декхар да дерригача дунен тIарча къахьегамхой цIей — ЦхьоалагIа май тIакхачалехьа ерригa хьажкIаш дIайийна яха.

ХьажкIаш дIае мара ца езаш тхоай участок кийчъяь а даьнна, хIанз со сай звено членаца Джабраилов Лукъманаца совхоза цхьоалагIча отделенерча механизатораашта квадратно-гнездови хьисапе ялат дIадер хьехаши из практически дIа а хьокхаш, гидуаргаш дIадувши ва. Шин дийнахьа оаха 40 гектар совгIа дIайийнай из культура.

ДIахо йодача хана тхоай низ ца кхобеш, деррига хьинари говзали тIаяхийта къахьегаргда оаха юрта боахам сихагIа дегIабоалабара, дукхагIа ялат даккхара.

И. ЧАГАЕВ,
Ачхой-Мартана района, «Лермонтовский» совхоза механизированни звено звеньевой.

СУРТА ТIА: И. Чагаев.

ХьажкIаш дIае кийча да тхо

КПСС ЦК мартовски Пленуме новкъоста Н. С. Хрущева яьча «Коммунизм хьалъяра хIанзара этапи юрта боахама деш дола кулгал тоадара партена хьалхашка латта декхараши» яхача доклада тIа кIоаргга анализ яьй юрта боахамерча гIулакхий хьала, хьахьекхад коммунизм хьалъеча хана экономика из дакъа Iалаьмате боккха лоархIам болаш хилар, белгалъяьхай юрта боахам дегIабоалабара торонаш. ХьалхагIа а санна, ерригача юрта боахама производствера керттера декхар да мамогга дукхагIа ялат даккхар. Цу гIулакха юкъе йоккхагIа йола моттиг хьажкIаш кхеяро дIалоац. Цудухьа еррига говзал, берригa низ уж махулла дикагIа хьувкъийтара тIабахийта къахьег тха хьажкIаш лелаеча механизированни звенос.

Во чакхдаккханзар оаха дIадаха шу а — 208 гектарах хIаране тIара 66,7 центнер фуалъяьха хьажкIаш чуера.

Цу толамо торо хилийтар тхога Ерригроссийски социалистически яхье баьннача хьажкIаш лелаерашта юкъе хьалхара моттиг яккха.

КПСС ЦК мартовски Пленума решенеш кхоачашъяра, хьажкIаш дикагIа хьувкъаяра кхы а доккхагIа декхараш тIаийцад тха звенос укх шера. Оаха лерхI 200 гектарах хIаране тIара 70 центнерал кIезигагIа йоацаш фуалъяьха хьажкIаш яха. Из декхар кхоачаш а тIехкхоачаш а де еррига торонаш я тха, хIаьта цунах оаха пайда а эцаргба.

ДIадахача шера санна, деррига балхаш оаха машинашца дергда, цу балхашта тхога йолаш я шиъ «Беларусь» яха трактор, цаI «ДТ-54», шиъ квадратно-гнездови сеялка, йиъ культиватор, царех шиъ лаьтта кийчдеши шиъ тIаяьннача хьажкIашта культиваци еши я. Цул совгIа нохараш, дискаш, макхаш а да тхога.

Дика ховш да, ялат хьувкъийтара мел боккха пайда боал кхашка шортта удобренеш яхкарах. Бакъда, цу удобренеех пайда дикагIа боал уж ханнахьеи эшшача боарамагIеи ехкача. Тхоай балха опытах тхона гучадаьннад, зябь аьхачул тIехьагIа бIаьсти яллалца кхашка дIакхухьаш гоа а ца деш, дуллаш дола кхо гурахьа лаьтта оахача хана цунна кIал а дохийташ диллача пайданегIа долга. Иштта, оаха укх шера хьажкIаш дIаювргйолча лаьтта дIадахача шера хьалххе а кийч а яь, гурахьа зябь ахалехьа ехкай ерригa удобренеш. Юкъера лаьрхIача хIара гектара тIа 25 тонн кхоачаш кхо диллад оаха тхоай кхай тIа. Укх шера гурахьа оахаргдолча лаьттанна хIанзе а удобренеш вIашагIтохаш а да тхо.

Массанена а дика хов, зяба тIа хьажкIаш дIайийча уж дикагIа хьувкъилга. Цудухьа гуррахье а дика кийчдаьд тха звенос деррига хьажкIаш дIаювргйола лаьтта: цу хана ерригa удобренеш лаьттан кIал яхийтар, агротехнически боарамагIа лаьтта аьхар.

Цу тайпара дика кийчдаь лаьтта Iангара даьнначул тIехьагIа, бIаьстан юххьанцарча деношка лаьттанцара тIоадал дIакъовлаш макха баьккхаб, цул тIехьагIа дисковании лаьтта цамцадоаккхаш кIоаргга культивации яьй.

Цу гIулакхаша торо хилийтар макха баьккхачул тIехьагIа юхейиса йоккхий галаш йохаеи бIаьстан юххье лаьттах хьатIадала доладеннача оасара овлаш дохадеи. Керда оасар хьатIадалар дикка тIехьадоаккх цу гIулакхо. Лаьтта агротехника яххача тайпара лерттIа кийчдарга хьежжа хьувкъ хьажкIаш. Цу оагIон чIоагIа йоакхо еш чакхдаьхар уж деррига балхаш са звено членаша Готский Николая, Амиров Башира, Селимсултанов Заирбека.

ХьажкIаш хьувкъийтара боккха пайда лу кхашка хиш дехкаш хилча. Оаха цудухьа нийсдаь харшаш даьха, хиш дехка кийчдаьд 100 гектар лаьтта.

ЧIоагIа теркам тIабахийта кийчдаьд оаха хьажкIий фу. Тха хьалашка дикагIа хьувкъ «ВИР-63» яха хьажкIаш. Цудухьа хьалххе а Iалашдаьд оаха цу хьажкIий фу.

ХIанз тха звено хьажкIаш дIае кийча я. Из болх оаха дIаболабергба 15—20 апреле. Май бутт хьахиллалца дIаювш йола хьажкIаш 8—10 сантиметр мара кIоарга юврrьяц, хIана аьлча кхы кIоаргагIа йийча лаьтта шийла да, хIаьта цигара тIоадал шортта кхоачам болаш а я. ТIаккха май бетта хьажкIаш дIаюйя 10—12 сантиметр кIоарга дIаювргья уж. Цу хана лаьтта тIера декъагIа а дукхагIа йIовхал йолаш а хул. Цу гIулакхо торо хулийтаргья дIадийна деррига хьажкIий фийгаш тIадалийта.

ДIайийна хьажкIаш тIаяьнначул тIехьагIа оаха царна кхозза культиваци ергья, пхезза макха боаккхаргба, хахьаотташехьа а искусственни опылени а ергья.

Цу тайпара вIаштIехьдаьхача балхаша йизза торо хулийтаргья тIаийца декхараш сийленца кхоачашде а дукха езача Даьхенна дукхагIа ялат дала а.

I-С. ЗАРМАЕВ,
Шаьла районерча «Джалка» совхоза механизированни звено звеньевой.

ХьажкIаш дикагIа хьувкъийтара боккхача лоархIамера гIулакх да лаьтта дика аьха а аьха, кхы цунна мел эша гIулакх а даь тоадела. Цу гIулакха чIоагIа теркам тIабохийт вай республике цIи хезача хьажкIаш лелаеча Зармаев Iаддал-СаIида.

Сурта тIа: (ардехьара аьттехьа) «Джалка» совхоза 8-ча отделене № 3 йолча тракторни бригада бригадир Зармаев Джалавудини Зармаев Iаддал-СаIиди лаьтта мишта аьхад хьожаш боахк.

И. ПЛИЕВА сурт.

ДикагIа пайда эцаргба лаьттах

КПСС кердача Программа тIа белгалдаьккхача тайпара беррига юрта боахам дIахо дегIабоалабараи хьайбашта эшача доакъарий гIулакх тоа а даь, уж сихха дебадараи керттердар мамогга сихагIа ялат алсамдоаккхилга да. Укх ткъаь шера шозза совгIа алсамдала деза мехко чудахьаш дола ялат. Из доккха декхар кхоачашдеча метте шийгара доаггIаш дола дакъа лоацаргда тха колхозо а. Юртбоахама продукташ мехка чухь шортта хилийтара хьинаре къахьегаш ба тха колхозхой.

Тхоашкарча лаьттан тIара дукхагIа ялат даккхара, пачхаьлкхенга ялат дохкара планаш дикагIа кхоачашъяра, хьайбашта шортта дика доакъар хилийтара оахача лаьттай структура эргаяьккхай оаха. Укх шера тхоай кхашка эггара дукхагIа оаха дIаювргъяраш хьажкIаш я. Ялата лаьрхIа 2015 гектари силоса лаьрхIа 1220 гектари хьажкIаш дIаювргья. Иштта укх шера оаха духхьашха дIаювргья 60 гектар горохи уж миссел бобаши. 1550 гектара тIа дIаювргья гидуаргаш.

Укх шера тха чуэца езаргйола ялатий а бобови а культураш 7449 гектар я, хIаьта цу дерригача лаьттара оаха баккха лаьрхIа хьувкъам 195.161 центнер ба. Цунах тхога торо хургья тхоай хьайбаш ялатий доакъарца Iалашде а, хьайбаш дебаде а, хIара хьайбах йоала продукци алсамъяккха а. Иштта, дуккха а дукхагIа хургья оаха йоахаш йола доакъарий единицаш а.

1961-ча шера дерригача оахача лаьттан хIара гектара лоархIаш 10,6 центнер доакъарий единицаш яьхар оаха, хIаьта укх шера 33,1 центнер яха лерхI. Керттерча даькъа хьажкIаши бобаши а ювш, ялатий культураш дукхагIа дIаерца торо хургья из де. Ховш да, хьажкIий силоса хIара доакъарий единицаца 70 грамм дегIага дIайодаш йола белок хилар. Иштта дукха белок йоалл бобови доакъарах а. Цудухьа оаха дукха терко ю бобаши горохи дукхагIа дIаера.

Укх тайпара хаттар отта тарлургда: низ кхоачаргболий колхоза из шийна хьалхашка оттадаь декхар кхоачашде а лаьрхIача боарамах ялат даккха а? Низ кхоачаргба.

Соахка сентябрь бетта оаха зяба аьхадар тхоай деррига лаьтта, цудухьа укх шера оахам де дезаш дац тхо. Массаза а шоай болх беш бола механизатораш колхозе хилар бахьан долаш вIаштIехьдаьлар из. 25—27 сантиметр кIоарга даьд деррига оахам. Лаьтта цамцадаьккха а дIайийна хIамаш дика хургйолаш а да.

ДIайийна культураш дика хьувкъара боккха лоархIам болаш да кхашка органически минеральнии удобренеш яхкар. Цудухьа хадданза кхашка удобренеш тIаозаш хиннаб тха механизатораш. Наькъаш во доллашехьа Iан замалахь колхоза кхашка 8200 тонн совгIа кхо диллар Лапкин Владимира кулгалдеча механизированни звенос. Из болх иштта дика лелабир механизатораша Н. Чеботаева, И. Щевцова, Н. Масленникова, иштта кхы дукханеша а. Ший ханнахьа а дика а ремонт яь йистеяьккхар цар юртбоахама техника. Кхашкара балхаш доладалалехьа тохкам бир ерригача сеялкашта, цар болх мишта бергба хьожаш.

Квадратно-гнездови хьисапе хьажкIаш дIаера гIулакх Iомадеш йола курсаш чакхъяьхай укх шера дуккхача механизатораша. Алхха кондиционнии калиброванни фуца а квадратно - гнездови хьисапе а мара юврrьяц оаха укх шера хьажкIаш.

Юххьанца кхачаш йола культураш чуийцачул тIехьагIа мукъадаьннача лаьтта шозлагIа дIайийча бокъонца кхача а кхаьча хьажкIаш хул «Воронежски-76» яхача сортах. Соахка иштта уж дIаерах кхы тIа а 18.322 центнер доакъарий единица яккха вIаштIехьдаьлар тха. Цул совгIа кхы а кхоъ тайпа хьажкIаши ВИР-42 яха цхьа гибриди я тха колхозага. Тха зонерча хьалех дикагIа хьувкъаш а машинашца аттагIа гIулакх де йиш йолаш а я хьалхарча поколенех йола гибрид ВИР-42. Цудухьа 1623 гектара тIа уж тайпа хьажкIаш дIае лерхI оаха.

Силоса лаьрхIа «Одесская-10» яхача сортах йола хьажкIаш дIаюв оаха. ТIехьа кхачаш а, гIадамаш геттара доккха хулаш а, дукха силос йоалаш а сорт да из. Силоса лаьрхIа шозлагIа дIайийча моша хьажкIаш а йоахкаш дола геттара дика доакъар лу вайцигарча «Круг Грозненски» яхача сорто а.

ШозлагIа хьажкIаш дIае сихагIа лаьтта мукъадаккхар духьа моша боллашехьа хьакха а хьекхе консерваци ю оаха маькха. Цунах тхога торо хул хIара оахача лаьттан гектара тIара дуккха а дукхагIа доакъарий единицаш яха.

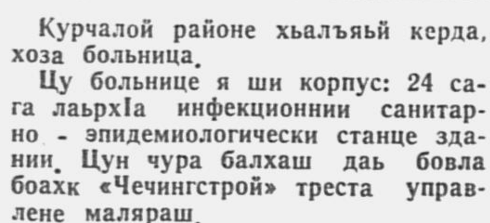
ХIанз чуийнна бIаьстан балхаш деш доахк тхо. Колхоза кхашка балхаш деш ийс механизированни звено я. Хьалха санна доацаш, хIанз хIара звенос, алхха хьажкIаш лелаяь ца Iеш, массе тайпа пропашни культураш а лелаю. Тракторaш, квадратно-гнездови шишша сеялка, ялат чуэца а силос хьокха а комбайнаш, иштта кхыйола юртбоахама инвентарь я хIара звенога.

Дика ка а йоалаш 60 гектар бобаши 80 гектар горохи дIайийна баьннаб механизатораш. Тхогарча сеялкаша торо хулийт 10 дийнахьа ялата лаьрхIа хьажкIаши, 7 дийнахьа гидуаргаши, 6 дийнахьа силоса лаьрхIа хьажкIаши дIайийна йистеяха.

Укх шера ялат алсамдаларга хьежжа тIакхетарья хьайбашкара йоала продукци а. Соахка оахача лаьттан хIара бIаь гектара лоархIаш 30 центнер дулх даьккхар оаха, хIаьта укх шера 61 центнер доаккхаргда. Оахама хIара шишша гектара лоархIаш цхьацца хьакха кхеергья оаха ер шу чакхдоаллаш.

Нагахьа санна оаха тхоай берригa низ ялаташ хьувкъадара тIабохийте, уж декхараш тхога сийленца кхоачашдулургда.

Г. ЕГОРОВ,
Сунженски района XIX партсъезда цIерахча колхоза керттера агроном.

Курчалой районе хьалъяьй керда, хоза больница.

Цу больнице я ши корпус: 24 сага лаьрхIа инфекционнии санитарно - эпидемиологически станце здании. Цун чура балхаш дањ бовла боахк «Чечингстрой» треста управлене маляраш.

Районерча наха чIоагIа баркал оал больница хьалъеш дика къахьийгача гIишлонхошта. Царех ба (аьрдехьара аьттехьа) Л. Асхабова, Д. Аюбова, Н. Геримханова, Р. Аюбова, Х. Дашаева, О. Золотухина.

П. КАТАКОВА сурт.

Общественни методически совет

ДIадаха 1961 шу чакхдоаллаш Грозненски культура горотделе вIашагIъеллай берий музыкальни школай общественни методически совет. Совета председателалла хержав № 6 йолча берий музыкальни школа хьехархо Л. Трещинский.

Методически совето чIоагIа новкъостал ду музыкальни школашта, городерча секцешта — фортепьянни, халкъа инструментай, оркестрови, кхыяраштa. Школа балха планаш ювц, дешархошта эстетически кхетам лакхбе новкъостал ду.

Укх шера музыкальни школашка хургйолча экзамений цхьа расписани оттаяьй, цхьа экзаменационни билеташ кийчдаьд. 5—7 классашка кхаччалца деша багIача дешархошта лаьрхIа музыкальни литературай конспекташ оттае новкъостал даьд.

Укх гарггарча хана общественни хьисапе болх бергбола методически кабинет вIашагIйолла лаьрхIад методически совето. Республикерча ерригача музыкальни школашкарча болхлошта дика новкъостал хургда цунах.

Н. ЧЕРНОВА,
Грозненски горисполкома культура отдела инспектор.

Керда книжкаш

«Къона барий оазаш» яхаш да издательствас арахийца къонача авторий произведеней сборник. Цу гIалгIай меттала арадаьннача сборника тIа я Чахкиев СаIида «Заман мух» яха поэма, Тебоев Тухана «Вахарцара моттиг» яха дувцар, Кодзоева Тамарий «Наьха бери» «МоастагIийи» яха дувцараш, иштта кхыйола произведенеш.

М. ПАВЛОВ.

Хьалха латтарий опытах дола брошюраш

Маякий сердало

«БIаьстан михо кхоъ дика денад» яха халкъа кица дагадоханза Iац укх деношка республика кхашка араваьлча: семилетка диълагIча шера бIаьсти енай дукккха дика гIулакхаш дахьаш. КПСС ЦК мартовски Пленумо белгалдаьхад цIенхаштта юрта боахам дегIабоалабара керда наькъаш. ХIанз мартовски Пленума решенеш толамца кхоачашъяра берригa низи говзали оарцагIъяьккха чуийнна къахьегаш ба юрта боахама къахьегамхой. Иштта, хIанз дерригача халкъо лоаттабеча къовсаме керттерча декхарех цаI да Iилманна карагIдаьннари хьалха латтарий опыти шерра балха юкъеяхьар. ДикагIчарна карагIдаьннар массанега сихагIа дIакхоачийташ кхетамца вIаштIехьбаккха беза болх массайолча моттигашка.

Цу хьакъехьа чIоагIа лоархIаме да укх деношка Нохч-ГIалгIай книжни издательствас арахийца республика юртбоахама маякий балха опыт ювцаш дола кагий брошюраш. Цар тIа дувц республика тайп-тайпарча районашкарча маякашта мишта карагIдаьннад доккхий толамаш даха, мишта гIулакх де деза кердача культурашта.

ХьажкIаш! Уж республика ерригача районашка дика хьувкъаш йолга хьагойтад вай дикагIболча хьажкIаш лелаеча звеньевойша. Царех ва дIадахача шера Ерригроссийски социалистически яхье доккхий толамаш дахарах РСФСР Министрий Совето ахчан совгIат а «РСФСР дикагIвола хьажкIаш лелаер» яха значок а енна вола Шаьла районера «Джалка» яхача совхоза хьажкIаш лелаю звеньевой Т. Джамалаев. Ший брошюра тIа цо дувц 1960 шера денз хьажкIаш кхееш йолча шоай звено балха юкъе гучадаьнна дикадар. Дукккха пайдане хьехамаш да брошюра тIа.

— ХьажкIаш тIехьа дIаювш йолча культурех яле а, язду нов. Джамалаева, уж хьувкъаяра балхаш дIадоладе деза гурахьа денз.

Брошюра тIа къаьгга дика хьагойтад уж деррига балхаш. Къаьстта белгалдаьхад нов. Джамалаева хьажкIаш дIаюв лаьтта тоадараи, кийчдараи, хьажкIаш кхееш царга дIадодар кIезигдараи де деза гIулакхаш.

Шекара свекла вай республике керда культура я. Цхьабакъда, из кхеяра хIанзале а дикка опыт Iоаяьй цхьайолча моттигашка. «ЧIоагIа къахьега дезаш яле а пайдане я» яхача брошюра тIа агронома Х. Арсанукаева ювц Урус-Мартана районера «Красноармейский» яхача совхозерча шекара свекла лелаеча К. Сербиевай звено опыт. ХIанз бIаьстан балхаш сихденнача хана чIоагIа пайда эца йиш йолаш дукха хьехамаш да брошюра тIа. Бокkхача безамца язду авторо К. Сербиевай звенох. ЧIоагIа къахьийгад звено болхлоша дIадахача шера шекара свекла кхееш. Зехьа дайнадац хьийга къа: 430 центнер свекла чуийцай хIара гектара тIара. Звено опыт къаьгга хьагойтарал совгIа, брошюра авторо хоадам боллаш масалаш а доаладеш хьахьокх шекара свеклах боала пайда а. Брошюра тIа дувц укх шерара свекла дика хьувкъийтара К. Сербиевас хIанзале даь балхаш а, тIаийца керда декхараш а.

Дукккхача хана денз баьца дaараш леладеш я Сунженски района «Ассиновский» совхоз. Шерагара шерага доккхий хьувкъамаш доах совхоза болхлоша.

Помидораш кхееш шоашта карагIдаьннар дувц цу совхоза звеньеваяс А. Капустинас. ДIадахача шера хIара гектара тIара планах 230 центнер помидораш яха лийрхIача звено болхлоша 335 центнер яьккхай. Боккха толам ба из. Иштта толамаш даха торо хургья кхыча боахамашка а, нагахьа санна А. Капустинай звено балха опытах массане а кхетамца пайда эце. Нов. Капустинас ший брошюра тIа (дIаяздаьр Д. Саблуков) геттара дика дувц помидораш хьувкъийтара де деза деррига балхаш. Къаьстта белгалдоах цо цу балха юкъе лоархIамегIа дола гIулакхаш. Уж да механизатораша деш дола кхашкара балхаш, аьхача лаьттан тIа ханнахьа тIоадал соцаелга, грунтови хьисапе помидораш дIаювлга, иштта кхы дукккха а. Дика хьагойтад помидораш кхееш дIадодар лохдара наькъаш а, хIаьта укх шера цу хьакъехьа звенос де лерхIараш а.

Иштта арадаьннача маякий опыт ювцаш долча диълагIча брошюра тIа ветеринарни лоро Б. Найденова ювц Грозненски районерча Горячеисточненски совхоза доярка Е. Еременко балха опыт. 1953 шера денз цу совхозе дояркалла болх беш я нов. Еременко. Цу шерашка дика опыт Iоаяьй цо. Массаза а кердадар юкъекхухь ший балха цIи хезача дояркас. Брошюра авторо дукха пайдане масалаш доаладу Еременко балхацара.

Республика юртбоахама къахьегамхошта боккха пайда лургба арадаьннача брошюраша.

Цу тайпара брошюраш кхы а арадаха кийчдаьд книжни издательствас. Республика боахамий а районий а кулгалхой декхарийла ба цу брошюрай чулоацам юртбоахама къахьегамхошта дIабовзийта а, хIаьта хьалха латтарий опыт массайолча моттиге шерра балха юкъеяхьа а. СийрдагIа лотаде маякий лир!

А. МЯКИЕВ.

ВАЙ ХИШ ЦIЕНА ХИЛА ДЕЗА

Голаш а етташ, Алханчуртски аренашка гIолла дода Нефтянка яха хий. Дукkхача хана денз «Старогрознефтера» бIеха хиш дIадетталуш хиннад цох. ХIаьта цу хишца Шолжа чу ухаш хиннай бIаьш тоннаш мехкдаьтта продукташ а. Цох чIоагIа бIехлора Шолж а Тирк а. Укх тIеххьарча хана дукха балхаш даьд Старогрозненски мехкдаьттахоша уж хиш бIех ца далийтара.

Деррига бIеха хиш чудолхаш бола центральни Iам баьб. Цига мехкдаьтта хьа а къоастадийя, хьаIа а хьаIийте мара Шолжах кхетийтац уж хиш. Мехкдаьтта доалла хий Шолжах а кхыча хих а дIакхеталехьа уж цIендеш йола дика гIишлош хьалъяьй Ташкалински нефтепарке а.

БIеха хиш цIендара а царцара мехкдаьтта хьакъоастадара а болх дика вIаштIехьбаьккхаб «Старогрознефта» кхоалагIча промысле. Цига хьалъяьй дийнахь-бус 5000 тонн совгIа бIеха хиш цIенде низ кхоачаш йола кхаь секцех латта керда мехкдаьтта лувца моттигаш. Цхьабакъда, из лоархIамера гIулакх во вIаштIехьдаьккхад шоллагIча промысла «Соленная балка» оалача моттигерча участке. Укхаза Iалашдац бIеха хиш эшшача тайпара цIенделга. Мехкдаьтта лувца моттигаш чIоагIа эсала я укхаза.

ХIанз укх сахьате шийна тIалатта декхар — бIехача хих йоахка мехкдаьтта продукташ цIенъяь хьакъоастаелга — во кхоачашдац центральни Iамо — мехкдаьтта лувцача моттиге, цхьабакъда, сихха ремонт янза яргйоацаш я из, технически хьал дика дац цун, къаьстта а ремонт эш сунта.

Цу тайппара, Нефтянка яхача хих а детталуш, бIеха хиши мехкдаьттеи Шолжала ца ахийтара даьча балхех хIанзалехьа а дикка беркат даьннад. Цхьабакъда, Нохч-ГIалгIайчен эггара къаьнагIарча мехкдаьтта района коллективо цу даькъе де йиш мел яр даьд ала йиш яц.

Нефтянках вIалла а бIеха хиш детталургдоацаш вIаштIехьдаккха деза гIулакх. Промыслови коммуникацешка царех мел доалла мехкдаьтта хьа а доаккхаш, юха а лаьттан тIоанашка чуахийта деза деррига бIеха хиш. Цу лоархIамерча гIулакха чIоагIа йоакхо еш хила беза «Старогрознефта» промысловикаш. Дукккха а технически гIулакхаш да чакхдаха дезаш. Царех керттерадараш, тхона хетаргахьа, ераш да:

Нефтянка яхача хи тIарча Iама — мехкдаьтта лувцача моттига капитальни ремонт е а, хIаьта центральни ловушке текущи ремонт е а еза.

«Соленная балка» оалача моттиге кхаь секцех латта керда мехкдаьтта лувца моттиг хьалъе еза, хIана аьлча хIанз цигара яр геттара эсаларча конструкцех я, цун вIаштIехьдалац эшшача тайпара хиш цIенде.

36-ча участкагара денз Бутенко. поселке хьалъеш латтача электроизмерительни приборий заводе кхаччалца йолча моттигашка деррига бIеха хиш хьалувцаргдола канализационни сборни коллектор йилла еза ха хьакхаьчай.

Уж гIулакхаш чакхдахарца Iалашдулургда Нохч-ГIалгIайчен керттерча хих — Шолжахи Тиркахи мехкдаьтта продукташи бIеха хиши ца детталулга.

Вай хьамсарча республика Iаламан ганзаш лораяра, вай хиш цIена хилийтара дика оарцагIбаьннаб «Старогрознефта» мехкдаьттахой. Вай хиш цIена хургда, йоах цар.

М. МАРИНИН.

НАЛЬЧИК. Эггара хьалха специалисташ арахийцаб Черсий-Балкхарой паччахьалкхен университета юртбоахама факультето. Цига дийша ваьннача 107 сага агрономеи зоотехникеи дипломаш еннай. Царех дукхагIа бараш колхозийи совхозийи кхашкеи фермашкеи болх баь хIанзале а шоай стаж йолаш ба.

СУРТА ТIА: белгалбаьнна дика университет йистеяьккха къона специалисташ. Аьрдехьара аьттехьа: агроном Моргунова Таисия, зоотехник Петрова Галина, агроном Долгих Римма.

В. Байдалова сурт.
ТАСС фотохроника.

ТIеххьара гургал

Грознерча педагогически института аудиторе дукха кагирхойи мехкарийи гулбеннаб. ТIеххьарча лекцега ладувгIаш ба студенташ. Еррига уйла тIаяхийта ладувгI кхоана хургболча хьехархоша керда истори хьехача хьехархочо Нина Васильевна Питкинас еча беседага. Царна юкъе ба историко-филологически факультета нохчийи гIалгIайи отделенешкара 5-ча курса студенташ а. Уж ба институто арахеца къаман отделенешкара хьалххара выпускникаш.

Вай республике къаьнагIа йола хьехархо Мальсагова ТIонтий Тамареи хьехархо Бейбулатови баьхкар хургболча къонача хьехархошца тIеххьара беседа е.

Цу гIулакха хетаяь института актови зале торжественни собрани хилар. Собране студенташа пхе шера институте ийца хьаькъал, кхетам, иштта кхыдола дикадараш дувцаш къамаьл дир историко-филологически факультета декана нов. Варлашкина.

— ХIанз тIеххьара заняти йистеяьннай, духхьал паччахьалкхен экзаменаш дIаелча, кхы мел дар даь даьннад шо. ДIахо йодача хана беча балхаца толамаш дахар лов сона оаш массанеша, — йоах цо ший къамаьл чакхдоалаш.

Укх шера нохчехи гIалгIаехи вола 85 хьехархо арахецаргва институто. Шерагара шу массаза доал дукхагIа хургба уж. Вай республикерча тайп-тайпарча школашка болх бе гIоргба укх шера арахийца дипломаш йола къона специалисташ, аьлар собране къамаьл даьча института директора нов. Степанова.

ДIахо йодача хана хьехархой балхаца йоккхий коталонаш яхара дег чура ловца баькkхар хьалхагIа историко - филологически факультета декан хиннача пенсионера Н. Владимирова.

ХIаране дег чу дувшаш, дикадар хилар ловш хьехархоша З. Гавришевскаяси иштта кхыбарашеи даь къамаьл царна чIоаггIа баркал оалаш тIаийцар хургболча хьехархоша — коллегаша.

— ХIанз хьатIаэттай хоза бIаьсти. ХIаьта шун вахарца а я иззамо хоза бIаьстанара ха, — йоах цхьоалагIча курса студентка Сленченкос.

Пхийтта шу хьалхагIа Нохч-ГIалгIай пединститут йисте а яьккха Грознерча № 3 йолча юкъерча школе балха енача нов. Поповас хьехархой коллектива цIерах моаршал а хоатташ дикадар хетадеш къамаьл дир гулбеннача выпускникашка.

Кастта хургболча къонача хьехархой никъ даькъала бийцар цу школа пионерий цIерах дешархочо Габисова Людас.

Еррига говзал тIаяхийта массаволча студенташа — хьехархошта хетаяь стихотворени йийшар тIаккха поэта Трунов Игора.

— Кастта хьехархой хургда тхох, доккхий а бехктокхаме а декхараш да тхона хIаранена хьалхашка латтараш, цхьабакъда царех кхераденна тIехьашка даргдац тхо, берригa низ тIабохийтаргба уж декхараш кхоачашдара, — йоах студента-выпускника Манкаева.

Ужжамо кхы дукккха а дикадараш дийцар студентий вахаре тIеххьара гургал тохара яьча торжественни собране.

ХIанз студенташта хьалхашка латта декхар экзаменаш дIаялар да, тIаккха царех хургба хьехархой.

Б. БАШИРОВ.

Пионераш 40 шу дизарга

Дукха ха йоаццаш В. И. Ленина цIерахча пионерски организаце 40 шу дузача ден сийна республика пионерий Дворецa 25 къонача мотоциклисто мотопробег яьй. Мотогонке дакъа лоацаш хиннаращца цхьана яха хиннай библиотекеи кинопередвижкеи чуйола комсомола Нохч-ГIалгIай обкома агитмашина.

Спортивни яхье дакъа лаьцараш Урус-Мартана, Наьсарен, Сунженски, иштта кхыйолча районашкеи МагIалбикеи баха хиннаб. Грознера баьхка зIамига спортсменаш дог гIоздаьнна тIаийцаб культура Дворецашка, клубашка, школашка вIашагIбеттабеннараша. Сайрийна, кIеззига салеIачул тIехьагIа тIадоагIача цIей хьакъехьарча темах беседаш яьй, концерташ увттадаьд, кинофильмаш хьекхад грозненцаша.

Районий юрташкарча представителашца вIашагIкхетара сийна царна совгIата художественнии политически литературай библиотечкаш тийннай агитмотопробеге дакъа лацархоша.

* * *

Грознерча № 40 йолча аптеке дIачуваьлча бIаргкхет ручной отделерча кхаь йиIигах. Молхаш, е кхыйола хIама эца хьачубаьхкараштa бIаргагу, кораш тIа латтача зизашта цар хий тохаш, массанахьа хIама хьокхаш дом дIабоаккхаш, молхаш чуйолча шушингашта доагI-доагIа каьхаташ IотIа а летадеш полкашта уж дIатIаувттаеш, иштта кхыдола гIулакх деш.

Аптекерча болхлошта новкъостал дераш малажб-хьогI, аьнна хеталургда.

Уж ба Грознерча № 20 йолча юкъерча школа 5-ча класса дешархой Анисимова Таня, Каган Юлия, Верзунова Светлана.

Дешара шу доладеннача хана денз дешарах мукъабаьннача хана шоай лоIамах из болх беш ба уж. Цу гIулакхо вIалла новкъарле яц цар дешара.

Аптека болхлоша тIабилла моллагIа болх сийленца кхоачашбу зIамигача шефаша.

С. САЛЬМАН.

Редактор М. К. ЛЬЯНОВ.

Алжира никъ

«Джезирата эль-Магриба» яхача моттига, вай меттала аьлча «Малхбузен Острова» юкъе уллаш мохк ба Алжир. Иштта цIи йоаккх Iарабаша Африка къилбаседагахьа хьалгIерта уллача бокkхача мехках. Магриб яха мохк, — йоах Iарабаша, — Алжир дегI а долаш Туниси Мароккеи ткъамаш а долаш долча оалхазара тара ба. Алжира майда — 2382 эзар квадратни километр я, е Францел диаззa совгIа йоккхагIа. Баха нах 10 миллионал дукхагIа ба, цу даькъе цхьа миллион европейцаш (французаш, испанцаш, итальянцаш, 120 эзар жугатий) а болаш.

Iалама хьалашка диллача, доккхалга диллача вIаши нийса доацача, чIоаггIа эргаш долча шин даькъа екъалу Алжир. Средиземни форда йисте гIолла къулба-малхбузенгахьара къилбаседа - малхбоалехьа долхача Атлас яхача лоамаша дIалаьцай Алжира къилбаседехьара оагIув. Дукха шера доацача Алжирски Атлас яхача лоамаша Средиземни фордах дIакъоастаду мехка шоллагIа дола, къулбехьенгара доккха дакъа — Алжирски Сахара Iалаьмате йоккха аренаш.

Дукkха а дукхагIа бола нах бахача форда йистошкареи лоамий йовхашкареи климат, Средиземни форда хьисапе, лоIаме йIайха я.

Сахара — керттерча даькъе йокъал йолаш климат а йолаш, вIалла лоадама нах боаца яьссале я. ЙIайхача гIомарий аренашта юкъе наггахьа моттиг нийслу тайп-тайпара йIаьхий растительность йолаш — оазисаш.

Алжир — шира культура йолаш мохк ба. Цу мехка замах боккха низ болаш хиннача антични паччахьалкхений Карфагенеи Римеи цивилизаце памятникашца, германций — вандалий, малхбоалехьарча Iаьдалашта керте лаьттарий — византийций лараш а я. Алжирана байнаб иштта туркий, испански, французски завоевателаш. Цхьабакъда, вай зама йолаяла ши бIаь шу хьалхагIа цу мехка Нумидия яха низ бола паччахьалкхе а хиннай.

Франко-алжирски гIулакхаш доладеннад XVI-ча бIаь шере: Бурбоний низ-Iоткъам боха а баь ерригача феодально-монархически Европана духьал тIом лоаттабаьча революционни Францена 1793—1794 шерашка новкъостал даьд Алжира. Алжирера Францена ялат, кIомал, юхалург ахча тийннад. Цу тайпара, ший мукъале йолаш йола Алжир яхаргйолаш хиларах теша йиш яр Франце. 1796-ча шера денз, ливорнски шин купецага гIолла Францега тIадилла ялат дехкад Алжира. Цу ялатах доагIар дIалулга гоадаьд. 1819-ча шера французски правительства, цхьаккха бокъо а йоацаш, шийга доалла ахча ше кхозза гаргга кIезиг а даь, вож ахча юкъе лаьттача купеца дIаденнад, алжирски дея (хержа, Iаьдала керте латтачун) бокъонаш лархIа а ца лоархIаш.

Цу тийшача балха лараш йоае гIерташ, Деваль яхача Алжирерча французски консула тайп-тайпарча хабаращца Iехаваьв дей. Юххера а французски правительства из «моттбетташ лелар» цIавехилга дIадийхад деяс. 1827-ча шера 29 апреле Францега доалла Алжира декхар дIадалара хьакъехьара къамаьл сомденнача хана, сонта къамаьлаш даьча Девалага ший дворецера аравала аьннад дея, цо аравала ца тигача батах мозий доадерг техай цунна. Из хатар бахьан а оттадаь Алжирацара гIулакхаш хоада а даь, алжирски форда йиста блокада яьй Карл X яхача французски паччахьа.

Дукха ха ялалехьа шерра колониальни экспанси яра цу франко-алжирски къовсамах пайда эца соцам бир Франце. 1830-ча шера 14 июне французски эскаро, Алжира форда йисте Iо а десса, массехаза дов а даь дохадир дукха низ боаца дея эскар. 1830-ча шера 5 июле дей кара а ваха Неаполе дIавахийтав, хIаьта французски эскаро Алжир яха город дIалаьцай. Франце июльски революци хиларах Карл X паччахьалара дIаваьккхар, хIаьта а цун когаметта вахача «буржуа корола» Орлеански Луи-Филиппа алжирски авантюра дIахо йихьар. 1834-ча шера 22 июле Алжир французски я аьнна указ ара а даьккха цига доал де Парижера генерал-губернатор хьожавир цо. Цу тайпара французски колонизаторий Iазапа кIалдахар алжирски халкъ.

Оккупаци дIайолаьча хьалхарча шерашкехьа а деяи Алжирерча бусалба наьха дына общинаи лаьтташ дIалийцар колонизатораша. 1944-ча шера французашта герзаца духьале яьча племей дикагIа дола лаьташ дIадаха «бокъо» луш дола закон арадаьккхар цар. ХьалхагIа французий, тIехьагIа немцийи испанцийи эмигрантий талгIеш чуяьржар Алжире. Городашка баха а хайша, керда поселкаши фермаши хьал а яь, администраце посташ а дIалийца колониальни Iаьдала лард хилар царех.

Алжира экономика, колониальни экономика я. Колонизатораша мехка обрабатывающи промышленность дегIаяйтацар, цу мехках метрополена юртбоахама-бедала лард е гIерташ. 80 процент баха нах юрта боахаме болх беш ба. Колонисташа шоай доалахьа дерзадаьча эггара дикагIа хьувкъам луш долча лаьтташка дукхагIа пайда луш йола экспортни культураш кхею (хьалха кхача баьца дaараш, сомаш, комсаш). Алжирцаша керттерча даькъе ялаташ дув, хьайбаш леладу. Алжире дукkха аьшк, фосфаташ, кIора, цIаст, даш, лаьттан ченашкара йоаха кхыйола пайданера хIамаш йоллашехьа а промышленность эсала дегIаенай. Французаша а халкъашта юкъерча монополеша а чIоаггIа даккха доладаьд дукха ха йоаццаш Сахаре гучадаьнна мехкдаьтта.

Колониальни Алжире кIал баьхача наха юкъе 80 процент дешар ца ховш бар. Дешар кхыметтел юххьанцарча школе а французски меттала дар. Мехка кхоачамболаш лораш бац.

Алжира, халкъо дукkхаза а герзаца къовсам лоаттабаьб колонизаторашта духьал. Цхьабакъда, низаш вIаши нийса дацар. Низ бола социалистически лагерь хинначул тIехьагIа, цо морально хьал а лоацаш, ерригача Африке къаман-мукъален болам айбалара хьала тIа, алжирски халкъо цIаькха а къовсам болабир ший кортамукъале бахьан. Патриотий группа союзи действии яха Революционни комитет вIашагIа а елла, цу комитета цIерах Алжире востани йолайир 1954-ча шера 1 ноябре. Массехк кIира даьначул тIехьагIа Революционни комитетах, политически плане — Къаман-мукъален фронти (ФНО.), хIаьта тIема плане — Къам мукъадаккхара эскари хилар. Алжирски коммунистически парти ФНО-на юкъе яханзар, цхьабакъда, цо масса а тайпара гIо дора мукъален къовсам дегIабоалабараи алжирски халкъа цхьоагIо чIоагIъяраи.

1958-ча шера гуйранга, ФНО администраце мукъаяьхача районашка дикка опыт Iоайир. Мукъален болам дIахо дегIабоалабар духьа «Алжирски революце къаман совето» 1958-ча шера 19 сентябре Алжир кортамукъа республика я аьнна дIа а кхайкадир, Алжира Ханна йола правительство вIашагIа а еллар.

7 шереи, 4 беттеи, 19 дийнахьи чIоаггIа цIий мохкадеш тIагIертта тIом лоаттабаьчул тIехьагIа, 1962-ча шера 18 марте Алжирски Республика Ханна йолча правительстванеи французски правительстванеи юкъе Эвиане барта бахар Алжир ший лоIаме суверенни паччахьалкхе хилараи тIом сацийтараи.

Халкъаш ший лоIаме хилара сийлахь-йоккхача принципа бокъонца хьалхле а лелаеш, алжирски халкъо нийсхон тIехьа леладеча гIулакхий чIоаггIа хам а беш, Советски правительства дIакхайкадир Алжирски Республика Ханна йола правительство ше де-юре лархIари, хIаьта цунца дипломатически гIулакхаш оттадара ше кийча хилари.

(Укх шера 7-ча апреле арадаьннача «Известия» яхача газета тIара).

Тахан кинотеатрашка

Челюскинций цIерахча кинотеатре.
Йоккха зал «Наьна дув».
Долалу: 10, 12, 2, 4, 6, 8, 10.
№ 1 йола зIамига зал — «БIаьстанара догIаш».
Долалу: 8.30, 10.30, 12.30, 2.30, 4.30, 6.30, 8.30, 10.30.
№ 2 йола зIамига зал — «ШайтIа а низ кхоачаргбоацача».
Долалу: 9.30, 11.30, 1.30, 3.30, 5.30, 7.30 8.15, 10.15.

«Родина» яхача кинотеатре
«Мехкарий» (шера экран дола фильм).
Долалу: 9, 1.
«Наьна дув» — Долалу: 11, 3, 5, 7, 9.
13-ча апреле денз «ДуIай планета»

РЕДАКЦЕ АДРЕС: г. Грозный, ЦIеча фронтовиккий улица, 15.
Телефонаш: редактора зам. — 2-07-01; бехктокхама секретара — 2-45-48, партийни вахареи, экономикаи, письмойи отделий — 2-25-72; корректорске — 2-30-91;
АДРЕС РЕДАКЦИИ: г. Грозный, ул. Красных фронтовиков, 15.
Телефоны: зам. редактора — 2-07-01; ответственного секретаря — 2-45-48, отделов партийной жизни, экономики и писем — 2-25-72; корректорской — 2-30-91.

1918 шерарча 11-ча августа цIерах йола типографи, г. Грозный. Революце проспект, 30/3.
Типография имени 11 августа 1918 года, г. Грозный, проспект Революции 30/3.

СФ03070. Заказ № 2185.